

Wekomîsîsîyên me liwureyê çirokî dimivîsîn

Samî Berbang:

Serokê polîsan û bikuj
di milê hev de

Rûpel 3

A. Melik Fîrat:

Her kesek li gorî
şîrê xwe!..

Rûpel 4

Hevpeyvîn ligel M. Can Toprak

Cihê me li ba ked,
demokrasî û azadiyê ye

Rûpel 16

NAVEROK

6

Metin Aksoy: Kapîtalîzîm, nîjadperestî û sînema

7

Eznas Maya: Konferansa dîroknivîsîna kurdî

11

Helîm Yûsîf: Li Başûrê Biçûk Mihrecana helbesta kurdî

Ji Xwendevanan

PAŞ silaw û rêzekî bê payan xwazari ew perî serfirazi û serkewntînan in-le karekantan û be germî destî mandûbûntan deguşin. Her çende debûyaye ême zûtir be dîdarî em rojnâmeşad bibayn, belam be daxewe ême le başûrî Kurdistan derfeti eweman bo nederexsa agadarî karûbarekani rojnâmeşadê kurdî ewe bîn û le nizikewe peywendîman legel ewe hebê. Be herhal ewa êsta bo yekemîn car em rojnâmeşad berdest kewt. Zorbey şadûman im, çunke bo min weku ewe waye taze derçûbê... Boye le naxewe pîrozbayekî gerimtan araste dekem û hîwadar im em rojnâmeşad le karwanî roşnîriy xoy diwa nekewê, le derçûn berdewam bê û hêdî hêdîş berew pêşewecûn da bê.

DARA EHMED

BERIYA dest bi nivîsa xwe bikim, ez dixwazim silavên germ û şîrîn ji we re bişînim. Çima silavên germ û şîrîn, ji ber ku ez hê teze ji Amedê, ji welatî hatime, silav silavên welat in. Gava ez ji Amedê hatim, min digot, ezê li Stenbolê çî bikim, dîrî welat li xerîbîyê.

Lê gava min Azadiya Welat dixwend bêhna welat, bêhna Amedê jê dihat. Bi saya Azadiya Welat bêhna min derket. Îro li hemberî tevgera azadiyê neyarê hov dest avêtîye şerekî qirêjî. Wekî mirîşka serjêkirî dipirpîte, nizane çî bike. Êrîş kir ser girtiyên Girtîgeha Amedê, ew çelengên bêçek kuştin. Çend mirovên stembar kuştin avêtin ser rîyan. Êdî ew nizane çî bike.

BADÎN POLAT

Rim di têrê de êdî hilnayê

MEHMET GEMSİZ

Serê salekê ye raya giştî, gotina "çete" û "çeteyên bi unîforma" pir dibihîze. Van çeteyan, tiştê ku nekîrîne û nakin, nîn e. Ji bazirganiya esrar û eroînê heta bi kuştina mirovan, ji revandina mirovan heta bi qaçaxiya çek û sîlehan. Hema em çî bixwazin, heta tiştên ku nayên hişên me jî, kirine.

Sedema ku ji wan re tê gotin "çeteyên bi unîforma" jî ev e. Di nav endamên wan de rayedarên asta bilind ên teşkilata emniyetê û leşkeriyê jî hene. Ji komiser û polis û timên taybet bigirin heta bi zabîten (subayên) leşkerî.

Li ser van çeteyan, hikûmetê, daxuyanîyên eletewş didan raya giştî. Bi taybetî Wezîrê Karê Hundirîn Mehmet Ağar li ser eşkerebûna wan çeteyan û kirinên wan ên çepel û gemarî tim gotinên "Ev hedîseyeke munferî e" û "Di nava cemiyeta emniyetê de tiştêkî normal e ku çend kesên xerab û nepak derkevin" tîkar dikirin. Bi wan jî nedima û "Divê em kêfa polis û leşkerên xwe neşkenin, ji bîr nekin ew li hemberî terore tê dikoşin", digot.

Belê, di rîya welat de her tişt mubah û helal e...!

Em bi bîr bînin ku, navê wî şefê polî-

san ê berê bi van "bûyer"an re dihatetelafûzkirin. Tê îdiakirin ku Ağar rêxistineke veşarî ava kiriye û bi wan "karên dewletê yên nelirê" dide kirin, wekî înfazên bê-mehkeme, kuştina Behçet Cantürk, Savaş Buldan û hwd.

Nemaze, Faysal Söylemez ê ku tevî çend polis, zabît û komiseran wekî "Çeteya Söylemez" hatin binavkirin, diyar dikir ku tîkiliya Ağar bi çeteyan re heye û ew jî di nav karên çepel û tarî de ye û girtina wan jî komployeke wî û ya Mala Bucakan e.

Bûyera dawî, qezaya li Susurluka Balikesirê, ku tê de Abdullah Çatlı, mudirê polisî Hüseyn Kocadağ û jinîkek bi navê Gonca Us miribûn û parlementerê DYP'ê û serokê ceşan Sedat Bucak jî birîndar bûbû, kir ku careke din bala raya giştî here ser çeteyan.

Hemen hemen hemû çete, ne bi lêgerîn, lêpirsîn û xebata dozger û polisî derketibûn holê. Jixwe, piştî ku bi feleqreşî ew eşkere dibûn jî, çendek bi şûn de ew dihatine jibîrkirin, heta dihatine bindoşek-kirin.

Çeteya dawî jî bi saya "qezayê" eşkere bû. Bihevrebûna her sê kesan, kir ku care-

ke din raya giştî dêhn û bala xwe bide ser Mehmet Ağar. Ağar wekî her gav dîsa helwesta xwe ya berê domand û bûyer mîna rашtatîneke jirêzê bi nav kir. Paşê jî xwe ker kir, deng jê derket.

Li gel helwesta Ağar, gotin ku beriya qezayê li Kuşadasiyê bi vî çeteyê re bûye û tîkiliya wî bi wan re heye.

Beriya bûyerê Serokê Partiya Karkeran (İP) Doğu Perinçek raporeke MİT'ê eşkere kiribû. Perinçek digot diya çeteyan Çiller û bavê wan jî Ağar e.

Lê Çillerê jî pê kiriye ser Ağar ku îstîfa bike.

Warê tevgera van çeteyan ne ev cografîya bi tenê ye. Ewropa, Asya jî ji ber wan nafilite. Dedektîfê pîspor ê İnterpolê P. Bursehauer dibêje ku şebekeya ticareta eroînê jî tirkên rastgir û nîjadperest pêk tê. Her wiha gliyên Tirkiyeyê dikirin ku esrar, eroîn û kokaîn ku li Ewropayê tê firoştin, ji sedî heştêyê jî Stenbolê tê.

Bawerî ew e ku bi wî pereyê-qirejî jî çalakîyên terorî finanse dikin. Yanê gladiyoya xwe, kontr-gerîlaya xwe wisa xwedî dikin.

Tiştêkî balkêş e şîrkê hikûmetê Erbakan li ser çeteya dawî xwe li ker û lalîtiyê daniye, rola birayê ker û lal dilîze. Her wiha çapemeniya wan jî bédeng e.

Dewleta kemalî heta qirika xwe di ritam, gemar û pîsiyê de ritimiye. Wisa repisiye ku êdî kêlên wê hev berdidin. Riziyaye, genî bûye ku pêşiya wê bêhnê nayê girtin. Rim di tîran de nayê veşartin.

CHP çî be DBH jî ew e

M. İNAL- H. YILDIRIM

Piştî wefatîkirina Hz. Muhammed, nakokiyên çînî derketin holê û îslamîyet, ji hev parçe bû. Sedemê vî parçebûnê; Hz. Alî doza şopandina rîya Hz. Muhammed û parastina mafên gel dikir. Mûawiye jî dixwest desthilatî û îslamîyetê jî bo berjewendiyên xwe yê şexsî bi kar bîne. Di vî şerê çînî de, Mûawiye bi xayînî Hz. Alî şehîd kir. Dema serdestî kete destê Mûawiye hêzên xwe yê leşkerî bi navê îslamîyetê, li temamê Rojhilata Navîn belav kirin, bi zîlm û zordariyê mezînan gelên herêmê xistin bin bandora xwe û bi hezaran kes kuştin.

Li gelek herêman jî, di şexsê Hz. Alî de gelên bindest li ber vî zîlma Mûawiye li ber xwe dan û ev zîlm nepejirandin. Ew gelên di bin serokatiya Hz. Alî de, serê xwe li hemberî zîlmê rakirin, heta îro jî tîkoşîna xwe bi germayî dimeşînin. Alewîtiyê, tu demî zîlm û zordariya kedxwaran nepejirand û her dem li hemberî zîlm û neheqiyê li ber xwe da. Alewîyên kurd jî li herêma Dêrsimê, li Koçgîriyê, li Mersîsê, li Meletiyê û Bîngolê li hemberî zîlma Osmanîyan û Mûawîyan gelek berxwedanên mezînan dan û zîlma wan nepejirandin.

Di dîroka komara tirk de jî, her demê zîlm û qetîlam li ser kurdên alewî hate meşandin û xwestîne naveroka alewîti-

Hz. Alî serokê berxwedanê ye û bi gelên bindest re ye û ji bo vî jî, bi destê kedxwaran, di mizgeftê de hate qetilkirin. Baş tê zanîn, pîrê welêt Seyîd Rîza jî li Meydana Xarpêtê hate darvekirin.

ya heqîqî vala bikin û ruhê berxwedanê bikujin û alewîyan ji xwe re bikin kole. Wan bêreaksiyon bihêlin. Belê, li ser vî daxwaza kedxwarên tirk, alewîyên kurd tu demê serê xwe li ber van polîtîkayên qirêj dananîne Berxwedana Dêrsimê ya Seyîd Rîza jî, yek ji van serhildanan e. Dîsa, li Kogiriyê, li Mersîsê û li Bîngolê her ev berxwedan çêbûne û heta niha jî, berdewam in. Di van şeran de, bi hezaran kes hatin kuştin û bi hezaran jî, ji ser erdên xwe hatin koçberkirin.

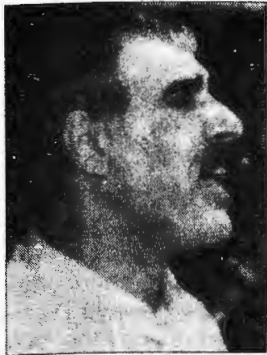
Lê belê bi kuştin û koçberkirinê, ruhê alewîtiya berxwedêr nemir û neqediya. Komara tirk xwest ku bi awayekî din ruhê alewîtiyê xelas bike û li ser navê alewîtiyê, rêxistina CHP saz kir û perdeya qirêj da ber rûyê xwe û xwe di bin vî perdeyê de bi ruhê kemalîzmê veşart. Bi vî polîtîkaya qirêj gelek şexsiyet û "rewşenbîrên" alewî jî, bi peran kirin û xistin pêşiya alewîyan. Her çiqas, kesên xwenas û zana li pey wan neçûn jî, lê belê piraniya alewîyan bi vî rengî hatin xapandin.

Pîrsa mezînan jî ev bû, komara tirk di vî heftê salî de armanç ji xwe re danîbû ku, alewîyan di nava CHP'ê de bihelîne û temamê alewîyan bi xwe ve girê bide.

Lê, bi tîkoşîneke mezînan, hêzên azadiyêev armanca kemalîzmê tîk birin. Belê, dek û dolabên komarê xelas nebûne.

Îro jî bi navê aştiyê tevgeran amade dikin û bendê xeniqandina alewîyên kurd jî dane destê Ali Haydar Vezîroğlu. Ger, DBH aştiyê dixwaze, îro bi hezaran mirov, li Kurdistanê tê qetilkirin û tê îşkencekirin. Bi hezaran gund hatin şewitandin û bi hezaran gel koçber bû li kolanê xerîb ketin. Çima dengê xwe nakin? Çima li şerê qirêj temaşê dikin û li hemberî zîlmê dernakevin? Qetîlamên li Mersîsê, li Çorlîmê, li Erzînganê, li Dêrsimê û li Koçgîriyê bi destê kemalîzmê hatin kirin, çî zû hate jibîrkirin.

DBH'ê di kongreya xwe ya yekemîn de du trîlyon û nîv pere xerc kir. Kana van pereyan kî ye, yekî wekî Vezîroğlu dikare kê bixapîne? Her kes dizane ew pereyên komara tirk in, ji bo helandin û xapandina alewîyên belengaz in. Ewê Vezîroğlu çiqas bigihîje armanca xwe, ew xortên ku di kongreyê de dirûşme diavêtin, ew dernedixistin derve. Digot "navê me cuda ye lê paşnavê me Tirkiye ye." Şerê azadiyê, di demeke nêzîk de wê rûyê wê ye reş jî, derxê holê.

KOMA Mafên Mirovan a Parlamentoya Bîrîtanîyê roja 5'ê sermaweza 1996'an ji bo Kanî Yılmaz civînek li dar xist. Parlementerên ku beşdarî vê civîne bûn, bi bîr xistin ku ev du sal in Kanî Yılmaz girtiye û berdana wî xwestin.

Her wiha hate gotin ku girtina wî şermeke mezin e ji bo demokrasîya Rojava û nemaze jî ji bo ya Bîrîtanîyê. Parêzerê Kanî Yılmaz Mark Muller jî axaftinek kir. Kesên ku beşdarî vê civîne bûbûn; Cynog Dafis, John Austin Walker (mêbûs), Bruce Kent (mêbûs) Serokê Buroya Aştiyê ya Navneteweyî Lord Eric Avebury, Lord Ryman Hylton û nivîskar Sheri Laizer.

Li Girtîgeha Aydinê 85 kes greva birçibûnê ya domdar a ku di 27'ê rezberê de destpêkiribû, didomînin. Li gorî agahiyan rewşa girtiyan gelek xerab e, hinek jî wan rakirine nexweşxaneyê, lê ji ber ku wan tedawî nepejirandiye, bi şûn ve anîne girtîgehê.

Li aliyê din roja 6'ê sermawezê 17 kesên din dest bi grevê kir. Her wiha li girtîgehên wekî Amasya, Konya, Burdur, Meletê, Erzerom, Elezîz, Nazîllî, Ordu, Trabzon, Zile û Elbistanê jî girtiyan PKK'yî greva birçibûnê ya ku di 27'ê rezberê de dabûn destpêkirin, didomînin. Li girtîgehên Buca û Bursayê jî girtiyan ji bo piştigiriyê dest bi greva birçibûnê kir.

NÛÇE

Serokê polîsan û bikuj di milê hev de

Nirxandina Mahmut Kılınc

Tiştên ku me heta niha digotin, bi vê bûyerê rast derketin. Me digot, di nava dewletê de dewleteke din heye, niha her kes ve yekê dibêje. Hevalên me yên ku niha di hundir de ne jî, ji vê bêhtir tiştê negotin, lê ew girtin û avêtin hundir. Li cîhana îro domandîna şerekî paqij negengaz (mimkûn) e. Ji bo ku dewlet karibe şerekî bi vî rengî bidomîne, divê bikeve nava têkiliyên qirêjî.

Li aliyê din dewleta tirk li ser derewan ava bûye. Lê êdî dawîya derewan hat, ew nikare bi vî awayî karê xwe bi rê ve bibe. Jixwe dewletê hêvî nedikir ku wê gerîla ew qas bi xurtî li ber xwe bide. Bi van çalakiyên întixarî jî diyar bû ku çareserîya leşkerî negengaz e. Êdî dewleta tirk jî mecbûr e, çareyeke din bibîne. Dinya jî ve yekê dixwaze. Ez bawer dikim wê Clinton jî di nava du sê mehan de gelşa kurdî bîne ber dewleta tirk û jê çareserîyeke siyasî bixwaze. Her çiqas ev çare ne li gorî daxwaza me be jî, wê hin tiştan li Tirkîyê bike ferz.

Eşîra Bucakan ji berê ve di nava karên pîs de ye, berî PKK'ê jî wisa bûn. Berî salên 1980'yî jî Semsûrê (Adiyaman) li dora 200 heb traktor dizîn û avêtin paş xwe. Dema xwediyê traktorên ji wan dixwestin, digotin "Emê van traktorên bibînin", paşê heke buhayê traktorê 50 milyon bûya, 25 milyon ji wan distandin û traktor didan xwediyê wan. Ne tenê ew, pez, dewar, ker jî didizîn. Hemû pîsîti li ba wan peyda dibe. Her wiha çî kesê ku karê pîs dikir xwe diavêt paş wan. Wan jî ew ji xwe re dikirin diz û tetik-kêş. Wekî tê zanîn di şerê Cezayîrê de jî hinek eraban piştigirîya fransîzan kirin, lê piştî şer ew li serê Fransayê bûn bela, ewê jî li serê komara tirk bibin bela.

Tim dihat gotin ku mafya ne li derveyê dewletê ye, hêzên dewletê, heta bigihe giregirên wê di nava karên kirêt de ne, di nava salekê de bûyerên ku qewimîn, bi taybetî jî bûyera dawîn ev gotin îsbat kir.

Roja 4'ê sermawezê li Susurlûka Balikesîrê kamyonêk û mercedesek li hev qelibûn; sê kes mirin, kesek jî birîndar bû. Di vê bûyerê de tiştê girîng ê ku hefteyekê rojêva Tirkîyê dagirt nasnameya kesên ku di mercedesê de bûn; serokcerdevan û mebusê DYP'ê Sedat Bucak, pisporê terorê -avakarê sîstema tîmên taybet-serokê polîsan Hüseyin Kocadağ, bikujê (qatîlê) faşîst, serokê duyemîn ê berê yê Ülkü Ocakları Abdullah Çatlı û hevala wî Gonca Us ku li gorî gotinan ji bo MÎT'ê dixebitî.

Çapemeniya tirk bi berfirehî li ser vê bûyerê rawestiya. Gelek tişt hatin gotin, ji wan tiştan derxistina portreya giştî ne hêsan e. Têkilî ji Azerbaycanê heta Romayê, Parîsê, Swîsreyê dirêj dibin. Lê dema mirov bala xwe didê ew kes, tevî hinekên din li Kurdistanê digihêjin hev.

Berî vê bûyerê bi hefteyekê rojnameya Aydınlık raporeke MÎT'ê weşand. Roja 5'ê sermawezê Serokê İP'ê Doğu Perinçek li ser bûyerê civîneke çapemeniyê li dar xist. Li gorî Perinçek Wezîrê Karê Hundirîn Mehmet Ağar û Tansu Çillerê rêxistineke nehênî (vaşarî) ku 700 endamên wê hene ava kirine. Wî da zanîn ku endamên vê rêxistinê ji nav MÎT'ê, mafyaya ûlkücüyan û tîmên taybet tîmên niqandin. Li gorî nirxandina Prof. Mahir Kaynak ku bi xwe jî berê di nav MÎT'ê de cih girtiye, hin kes jî bo rizgarkirina dewletê bi awayekî îlegal ketine rê. Ew balê dikişîne ser pereyên di 'kana nehênî' de û dide zanîn ku ne diyar e ka ew pere li çi tîne xerckirin.

Malzemeyên ku ji erebeyê derketin jî didin zanîn ku, ew kes digel revandin, îşkencekirin û kuştina mirovan, karê şelandin, xûgîstandinê jî dikin. Her wiha bi vê yekê jî namînin, karê eroîn û esrarê jî dikin. Di erebeyê de çekên mezin, çardexurên bi dengkuj (susturucu), hacetên guhdarkirina li telefonan û çente-yekî tijî dolar hatin dîtin.

Tim dihat gotin ku mafya ne li derve-

Bi qezaya ku Abdullah Çatlı, Hüseyin Kocadağ û Sedat Bucak derbas kir, rêxistina nehênî ya Tansu Çiller û Mehmet Ağar derket holê.

yî dewletê ye, hêzên dewletê, heta bigihe giregirên wê di nava karên kirêt de ne, di nava salekê de bûyerên ku qewimîn, bi taybetî jî bûyera dawîn ev gotin îsbat kir. Li pişt bûyera Engin Civan malbata Özal derket, li nik Tevfik Ağansoy parêzkarên Tansu Çillerê derketin û li pey hev çeteyên ku ji îtîrafkar, cerdevan, polis û leşkeran pêk tîne, derdikevin rastê. Mirov navên ku bi vê bûyerê re têkildar li dû hev rêz bike, wênêyê dewletê derdikeve holê:

Abdullah Çatlı, her çiqas li ser kaxîzê lê bê gerîn jî, ji bo dewletê dixebite; wî li ser navê dewleta tirk êrîş bîriye ser kampên ASALA'yê; bi handana Ayvaz Gökdemir xwestiye li dijî Haydar Aliyev darbeyê li dar bixe. Xort birine Nehçîwanê, hêvotîne û anîne li Kurdistanê xistine nava şer.

Hüseyin Kocadağ serokê polîsan e, li Culemêrg û Amedê gerîndetîya polîsan kirîye. Wekî yek ji sazûmankarê tîmên taybet tê zanîn. Sedat Bucak ji partîya DYP'ê mebus e. Her wiha ew sero-

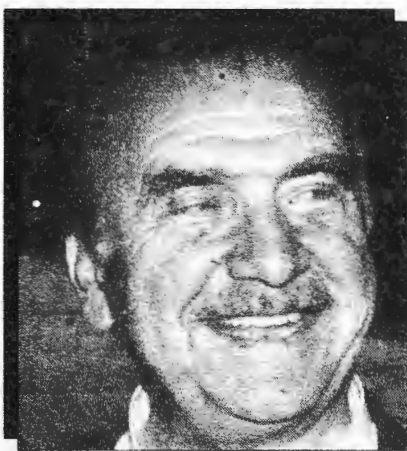
kê eşîra Bucakan û li dora Siwêregê komareke kirêt ava kirîye. Li dijî tevgera kurd ji bo dewletê dixebite. Gelek mirovên welatparêz bi destê mirovên wî hatine windakirin. Beramberî vî xizmetî, li zeviyên xwe kinf (giyayê esrarê) dide çandin. Tansu Çiller, Ayvaz Gökdemir û Mehmet Ağar jî hewceyî danasînê nake.

Wekî ku Mebusê DEP'ê û Endamê Komîsyona Rêveber ê PKDW'ê Mahmut Kılınc jî dibêje: "Vê bûyerê gotinên ku rawestînin kurd bi salan in dibêjin tesdîq kirin."

Wisa xuya ye ku wê tu encam ji vê bûyerê jî dernekeve. Kesên bi bûyerê re têkildar in li benda keysa xwe ne ku dawiyê li nîqaşê bînin. Her wekî Prof. Mahir Kaynak jî dibêje, "Kesekî ku karibe bi ser vê bûyerê de biçê, tune. Heke dozgerêkî wêrek derkeve jî, wê di cih de bi çepilên wî bigirin û li Meydana Tak-sîmê wî li erdê bikişînin."

SAMÎ BERBANG

Her kesek li gorî şîrê xwe!..

A. MELİK FİRAT

Berî niha bi demekê Rojnameya Radikalê bi min re hevpeyvînek kir. Beriya ku bîn, min ji wan re got: "Patronê we tu carî di weşanên xwe de cih nadine me, ya baş ew e, neyên, xwe newestînin."

Gotin, "Na, emê neşir bikin" û hatin, em peyvîn. Min ji wan daxwaz kir ku piştî gotinên me derbasî nivîsê bikin, bila ji min re faks bikin. Dibe ku hinek tiştên kêr û zêde hebin, em tashîh bikin. Soz dan, gotin "baş e" lê soza xwe bi cih neanîn. Ji peyvandina min an ji sedî pîncî dan, an na û di hinek deran de kêmasî hebûn ku maneyên xelet didan.

Min ji wan re jî telefon kir ku tashîh bikin, gotin "baş e" lê nekirin.

Di hevpeyvînê de, bi tabîra tirkan gotineke "devlet benimle işbirliği yapsın" (Bila dewlet bi min re hevkarîyê bike) hebû ku ez ji gotina "işbirliği"yê pir xû dikim... Min wêr negotibû. Gotina min ev bû:

"Îro ew mirovên ku Tirkiyeyê îdare dikin wer bêmez, bêmejî û bêhiş in ku menfîetê welatê wan, menfîetê gelê wan, li ba wan ne muhîm e. Dêrê wan; tenê dagirtina berîka wan e... Mesela îro pîrs-girêka kurd û Kurdistanê heye, tesîra malbata me ne ku li Tirkiyeyê tenê, li ser kurdên temamî parçeyan heye. Di nav kurdan de îtibareke Şêx Seîd heye. Ku dewlet ji bo aşîyê bi me re bipeyive, wê feyde ji bo welat çêbe.

Yanê min ev tişt gotin, wan jî ev nivîsandin: "Benimle işbirliği yapsınlar."

Ev ne uslûba peyvandin û nivîsandina min e, ez ji cumleya hanê gelekî aciz im.

Li ser pîrsa "En ku dewletê îdare dikin ji bo feydeya xwe ya şexsî aşîyê naxwazin. PKK jî naxwaze, hûn çî dibêjin?", min ev gotibûn:

"Serokê PKK'ê tim di peyvandinê xwe de eşkere dike ku ew aşîxwaz e û Serokê PKK'ê dîsa tim dibêje ku di nav wan de gelek ajanên (sîxur) MÎT'ê hene. Yanê dibe ku ew kesên wisa jî nexwestibin aşî çêbe."

Îca ev gotinên min jî mîna "PKK jî MÎT e" dane. Ev ne gotina min e, xelet e... Çapemeniya tirkan jî wiha ye, rojnameyên wan wiha ne.

Hûn xwendevanên heja baş dizanin...

Ragîp Duran jî kitêbeke bi navê "Apoletli Medya" nivîsandiye. (Ew jî nîşan dide ku) tev were ne. Di navbera wan de ferq tune. Ha rast, ha çep, ha orte, ha

Ev mirov ne tişteke e, ez neqail im ku wî ji xwe re mûxatap bigirim. Wexta ku were ba min, pê re dipeyvim jî, yanê tu kîn û xezeba min jî, ji bo wî tune. Ev mirovên biçûk in. Ji bo hestiyekî, ji bo kûtekî, xwe difiroşin... Mirovên ku sektebîet bin, were ne.

ser û ha bin... Giş yek in, mîna hev in... Tu çer bikî bêfeyde ye...

Îca li ser wê hevpeyvînê, Altemur Kılıç ji rojnameya Radikalê re nivîsek şandibû, ew tenkîd dikirin ku çima di salvegera komarê (Cumhuriyet) de cih dane yekî mîna min...

Yê ku Altemur Kılıç jî dîr ve nas dike cihê difikire, yê ku wî jî nêzik ve nas dike cihê difikire. Ku mirov, wî jî nêzik ve nas dike, gunehê mirov pê tê... Di her civatê de, di nav her civakê de yên ku bawerî û qenaeta wan ne yek bin hene; hinek aşîxwaz in, hinek ehlê şer in, rewa dixwazin û di navbera wan de hinek xwedî xuyên tifeylî hene. Ew kaselîst in...

Ev Altemur Kılıç lawê Kılıç Ali ye. Kılıç Ali celadê Atatürk bû. Ne tenê kurd; li İzmirê deh panzdeh mebus jî îdam kirine. Reîsê "Mehkemeya İstiklalê" bû. Di heyeta wê mehkemeyê de sê Ali he-

bûn: Kılıç Ali, Kel Ali û Ali Galip... Tu tîkiliyê wan bi hiqûqê, zanîna hiqûqê tune bû. Ali Galib doktor û her du yên din jî zabit bûn.

Cibiliyet, tiynet; bi zimanê xerbê dibêjin genolojî, ev di şexsiyeta insan de pir muhîm e. Yanê hinek aliyên insanan yê irsî bi talîm û terbiyeyê jî rast nabin. Yê ku cibiliyeta wî baş be, dibe ku di nav cemiyeteke xerab de talîm û terbiye bibe, lê dîsa jî tê de rehên baş, rehên edalet û însanîyê peyda dibin. Yê ku cibiliyeta wî xerab be, cibiliyeta wî ne baş be; dibe ku ew jî bi talîm û terbiyeyê bi şeklî hinekî biguhere, lakîn di eslê xwe de, ew aliyên wî yên xerabiyê tim di nava wî de, di xwîna wî de dilivin...

Li ser talîm û terbiyeyê Şêx Sadiyê Şîrazî di şîreke xwe de wiha dinivîsîne: Aqîbet gurgzade ra gurgî sewed Gerçî ba ademî bi zûrgîşewed Yanê dibêje ku çiqaşî çêjik û cewrikê gurê di nav benîademan de bimîne, terbi-

ye bibe jî, ew her çêjikê gurê ye... Netîce; eslê wî çî be, wê here ser eslê xwe.

Ez, Altemur Kılıç baş nas dikim. Piştî darbeya 27'ê gulana 1960'î, em li Yasıdayê nêzikî sal û nîvekê di hepsê de li ba hev man. Mirovêkî navtenik û tirsonek e. Û bêbir e, bîra wî mîna bîra mişkê ye. Lakîn pozê wî baş bêhnê digire.

Ev kaselîstên kemalîstan tim wer bûne; ji bona kût û hestiyên tim pal werdirînin. Îro jî di partiya Türkes de ye. Ew jî, wî tişteki zen dikin, dibêjin em jê "İstifade" bikin.

Ez rû bi rû wî bibînim, ezê bibêjim: "Îca here bikeve Partiya Refahê. İhtiyaçiya wan zêdetir bi te heye. Ewê te deynin ser serê xwe. Lewra niha ew qerîbul ehdê dîne kemal in. Kilora te wê baş rûn bikin."

Tarîxa wê ne di bîra min de ye, lê ji bîst salî zêdetir e, di wextê iktîdara Süleyman Demirel de, wî di Wezaretê Karên Derve de ji bo Konsolosxaneyê Newyorkê jî xwe re wezîfeyek dabû qebûlîrin. Lê hûn îmze nekiribûn, hikûmet guherî. Ecevit û Erbakan bûn iktîdar. Hat ji min re got: "Partiya Selametê qerarnamaya min îmze nake ku ez herim dest bi karê xwe bikim, mexdûr im, alî min bike."

Ez çûm min ji Oğuzhan Asiltürk re got: "Her çendî ev lawê Kılıç Ali jî be, hûn jê hez nekin jî (di esasê xwe de mexdûrê wan ê mezin em in) lê însanîyê e; her kesek ji xwe berpirs e, her kesek bi xwe hesabê xwe dide, îmze bikin bila ev jî here. Jixwe yên ku Tirkiyeyê îdare dikin giş mîna wî ne, bila ew jî here."

Di navberê de zeman derbas bû.

Ev mumessilê cixareyên Philip Morris û Danhillê bû. Paşê bi dewlemendekî Bitlisî re li Bitlisê fabrikeya cixareyan çêkirin. Wextê îxtilafa wan hebû, dîsa hate cem min, ji min alîkarî xwest. Min alîkariya wî kir. Heta em dawetî mala xwe kirin. Ji me re hurmet û îkram kir.

Lê ku wext derbas bû, dewran guherî, lingê wî erd girt û çû kete partiya Türkes, ev zilma ku tê serê me giş teswîp dike. Îcar li hemberî zilmê ku em gazin dikin, dinalin; nalîna me jî li wan giran tê... Dibêjin: "Zilm bibe jî, nebêjin zilm heye!" û wexta ku em tene lédan, tene kuştin "Baş bûye, rind bûye!.." dibêjin.

Di kurdî de ji bo hinek kesan dibêjin, nankor, dibêjin şîrheram... Kesên ku nankor û şîrheram bin, ev di qerekerên wan de heye, naguherin. Ev mirov ne tişteke e, ez neqail im ku wî ji xwe re mûxatap bigirim. Wexta ku were ba min, pê re dipeyvim jî, yanê tu kîn û xezeba min jî, ji bo wî tune. Ev mirovên biçûk in. Ji bo hestiyekî, ji bo kûtekî, xwe difiroşin... Mirovên ku sektebîet bin, were ne.

Min bavê wî jî nas kir. Di sala 1969'an de, ji partiya Büyük Tirkiyeyê aday (berendam) bû; ji min re got: "Ez li Zonguldakê berendam im; ji Azizoglu re bibêje, bila min bixe serê listeyê, ez xîstîme binê listeyê."

Paşê, ez û Yusuf Azizoglu çûn li navçeya Zonguldakê, li Karabükê ji bo wî em peyvîn, me propaganda kir!.. Ev jî ya me ye... Her kesek li gorî şîrê xwe...

Dahûrîna peyvan (6)

Wekî her gavê, em dê dîsa peyvên hevedudanî yên ku ji aliyê teşe û şeweyê ve guherîne û xera bûne, hildine dest. Hin ji wan peyvan wisan in ku zû bi zû ji wan nayê derxistin ka ew ji kîjan cureyên peyvan pêk hatine, lê hin jî hene bi hêsanî ji wan tê derxistin ku ew peyvên hevedudanî ne. Di vê xebata xwe de em dê çend tene ji wan, ji xwe re bikine mijara dahûrîne, lê bi awayê wan ên xerabûyî.

Canik: Peyv ji "ciwan" û "jinik"ê hatiye pê û tê wateya "leydî"ya îngilîzî.

Peyva "ciwanjinik" bi qonaxa demê re, bere bere li "ciwanik", "canik" û hwd. dageriyaye. Ku em jî bo peyva "canik"ê dest bi dahûrîne bikin û mijarê zelal bikin: Ji peyva "ciwan" tîpên "i" û "w"yê, ji peyva "jinik"ê jî tîpên "j", "i" û "n"yê hêdî hêdî ji peyva me ya hevedudanî ketine.

Di her du peyvan de (ciwan û jinik) tîpa "a"yê tenê di peyva "ciwan" de heye; eger ji wê tîpên "i" û "w"yê derkevin dimîne "can". Ji peyva "jinik"ê jî tîpên "j", "i" û "n" derkevin dimîne "ik". Li vir em "ik"ê wekî paşkîtekê (paşgîrê) nabînin.

Gava peyvên "can" û "ik" bêne ba hev, rewşeke wiha derdikeve holê: Canik...

Divê em peyva "ciwan" jî şrove bikin; ji ber ku peyva "jinik" ji me re nas e, em pêdivî bi ravekirina wê nabînin. Tenê em bibêjin ku ew jî, ji "jin" û ji parkîta (paşgîra) "ik"ê çêbûye.

Du wateyên (maneyên) peyva "ciwan" hene; yek jê xweşik, bedew e, ya din jî xortbûn e, yanê berevajiyê pîr û kalîtiyê ye. Ew peyv bi awayê "cihan" jî tê bilêvkirin. Nimûne: *Keç û xortên me di ji û emrê cihan (ciwan) de, di ber welat de serê xwe datînin ser axa sar...*

Peyva "ciwan" li vir yanê di "canik" de di wateya xweşik û bedew de hatiye bikaranîn.

Camêr: Ev jî, ji "ciwan" û "mêr" pêk hatiye. Bi awayê "ciwamêr" jî tê gotin. Ew jî tê wateya "centîlmen" a îngilîzî. Di vê peyva hevedudanî de jî "ciwan" di

Canik: Peyv ji "ciwan" û "jinik"ê hatiye pê û tê wateya "leydî"ya îngilîzî. Ciwanjinik, bi qonaxa demê re, bere bere li "ciwanik", "canik" û hwd. dageriyaye. Ji bo zelalkirina mijarê: Ji peyva "ciwan" tîpên "i" û "w"yê, ji peyva "jinik"ê jî tîpên "j", "i" û "n"yê hêdî hêdî ketine.

wateya xweşik û bedew de hatiye bikaranîn. Tiştên ku me der barê "canik"ê de gotin ji bo ya "camêr" jî em dibêjin; ji ber ku serencama peyvê "canik" û "camêr" yek e.

Conega: Peyv ji du hêmanan, ji "ciwan" û ji "ga" hatiye pê. Ev jî, yanê "ciwanga" wekî peyvên "canik" û "camêr", li şeweyên "conega", "conga", "conge", "cange" û hwd. dageriyaye.

Çawa me li jorê jî da xuyakirin peyv di rastiya xwe de "ciwanga" ye, peyva "ciwan" jî di vê peyva me ya hevedudanî de di wateya "xort" de ye. Ciwanga,

yanê gayê ciwan, gayê xort...

Pêkutf: Ji sê hêmanan ew peyva hevedudanî hatiye pê. Ji "pê", ji "kut"ê, ku raweya fermanî ya lêkera "kutandin"ê hatiye bidestxistin û ji tîpa "T"yê. Em wan bînin cem hev: pê+kut+î...

Bi tîpa "T"yê di kurmançî de navdêr û rengdêr tene çêkin. Nimûne: der+î, şîrîn+î... Peyv, di wateya pest, çewsandin û pêstûriyê de ye.

Sûravk: Peyv hevedudanî ye û ji sê hêmanan çêbûye: Ji "sûr", "av" û ji parkîta "k"yê. Ji ava bi xwê re "sûravk" tê gotin. Digel vê, di cihê "sûravk"ê de

"şorav" jî tê gotin.

Em pêwîst dibînin ku peyva "sûr" hinekî şrove bikin û bidin xuyakirin ku di rêwîtiya wê ya dirokê de çî hatiye serê wê.

Tiştê ku em dê di dawiyê de bidin eşkerekirin hema em di destpêkê de bibêjin; "sûr" û "şor" û "sol" (ku "sol" di kirdkî/zazakî de tê bikaranîn) yek tişt e û tê wateya xwê. Îcar em di kurmançî de gava xwarinê bi xwê be, xwêya wê lê şikestibe em dibêjin xwarin şor e.

Di îngilîzî de jî ji bo xwê "salt" tê gotin û bi awayê "solt" tê bilêvkirin.

Fransîz ji xwê re dibêjin "sel" û ji şor re jî dibêjin "sale".

Ji ber ku "av" û parkîta "k"yê tene zannin em li ser wan ranawestin. Em dê lê bixebitin ku çawa guherîn di "sol"ê de çêbûye û li teşe û şeweyên "şor" û "sûr"ê dageriyaye.

Tîpên "ş" û "s", tîpên "o" û "û", tîpên "l" û "r" cih didin hev, yanê bi hev diguherin. Em bi bîr bînin ku tîpên jêderka wan yek e, bi hev diguherin. Bi nimûneyan em mijarê ronî bikin.

Ji bo tîpên "ş" û "s"yê: *şerjêkirin û serjêkirin, pişik û pişik*

Ji bo tîpên "o" û "û"yê: *honandin û hûnandin, serok û serûk*

Ji bo tîpên "l" û "r"yê: *alîkar û arîkar, lawir û rawir*

Bi van nimûneyan jî diyar dibe ku bê çawa guherîn di "sol"ê de çêbûye û çawa jî "sûr" peyveke xerabûyî ye, ji aliyê şeweyê ve.

Zêrzemîn: Bi hêsanî jê tê derxistin ku ev peyveke hevedudanî ye û ji "jêr" û ji "zemîn"ê çêbûye; yanê jêr+zemîn...

"Zêrzemîn", tê wateya penah, stareyê ye û "zemîn" di wateya erdê de ye. Me li jorê got ku rastiya peyvê "jêrzemîn" e, ne "zêrzemîn" e. Îcar em vê yekê bidin xuyakirin: Tîpa di peyva "jêr"ê de "j" li "z"yê dageriyaye. Jêderka wan her du tîpan yek e. Em bi nimûneyan bidin eşkerekirin bê "j" û "z" çawa bi hev diguherin: *jeng-zeng, jîrek-zîrek, jinar-zinar, jendî-zendî...*

ZANA FARQÎNÎ

Peyva pir mezin a nerast

CELALETTİN YÖYLER

Gelî heval û xwendevanên hêja, ez dixwazim di vê nivîsa xwe de rûyê Partiya "Refah"ê, wî rûyê ku di binê perdeya reş de bi olê, çawa bi hezaran kesên bawermend dixapîne; derxime holê û bi we bidime nasîn.

Rêber û endamên vê partiyê di komcivînên xwe yên berî vê komcivîna xwe ya dawiyê de, dema ku sonda xwe ya taybet dixwarin, tê de digotin, "Em sond dixwin ku emê ji bo xweşî û alîkarî û piştevaniya hemû reben û belengazên misilman ên cihanê bixebitin." Lê vê carê qet qala reben û belengazên misilmanên cihanê nekirin. Her qala parastina dewleta ku ew dibêjin "unîter" û qala parastina rejîma xwe ya fermî û ya jiyana şeş milyar kesên di cihanê de kirin. A sonda ji bo şeş milyar kesên di cihanê de, ew pir ne rast e û balkêş e. Ji ber ku kiryar û gotinên wan nakok in ji hev re.

Lewra ev heştê sal e, ji damezrandina vê komara tirkî hetanî ve demê, hêj li ser mebestên tevkujiya gelê "kurd" zagonên nijadpêrestî û ne-mirovahî dertînin. Dema ku di sonda xwe de dibêjin "Emê ji bona şeş mil-

yar kesên di cihanê de xebatê bikin", derewan dikin, ew her dikarin xwe bixapînin, nikarin êdî kesên xwenas bixapînin. Ji ber ku her kesê xwenas, dizanin ku ev gotinên wan ên pir gir û mezin ne rast in, her derew in û ew gotin ji bo xapandina gelan in.

Lê eger ne derew e, rast be çima jiyana bîst milyon kurd di Tirkiyeyê de napejîrînin? Hem jî, çima bi awayekî serbest xebata çapemeniya hemdem napejîrînin? Hem jî çima serbest xebata nivîskarên hemdem û ya xudanên ramanên hemdem napejîrînin? Hem jî çima serbestiya têkoşîna parêzvanên mafên gelan û daxwaz û xwestinên wan ên ji bo aşî û biratiya gelan û neteweyan napejîrînin?

Ev parti dixwaze ji bona şeş milyar kesên di cihanê de bibe alîkarê xweş-jiyana wan, lê çima hunermendê mezin û hêja Şanar Yurdatapan û civaknasê mezin İsmail Beşikçi û ewên ku bi rastî û bi mirovahî xweş-jiyana şeş milyar kesên di cihanê de dixwazin diavêjine heps û zîندانan?

Eger peyva Serokwezîr Erbakan ew a ku di komcivîna partiya xwe ya pêncemîn de digot "Em sond dixwin ku emê ji bona refah û seadetê şeş milyar kesên li cihanê bixebitin" rast be, lê çima ev partiya hanê ya ku dibêje "Ez partiyeke kesên ku bi olê bawer in û alîkarê şeş milyar kesên li cihanê me", dîlên di zîندانan de bi daran û bi şîşan dikujin? Hem jî çima 30 kesên ji başûrê Kurdistanê dest û piyên wan girê didin û wan gulebaran dikin û pere û zêr û dolar, markên di bîrikên wan de talan dikin?

Ev kiryarên han ên pir xerab, hemû hem jî qat bi qat di dema karbidestîya vê partiyê de tene kirin.

Belê xwendevanên hêja, dema ku gotin û kiryarên kesan hev û din negirin, wê demê bawerî bi gotinên wan nayê kirin. Çawa jî ku Xuda ji bona şermazarkirina wan kesan di ayetêke Qurana pîroz de wiha dibêje: "Tiştê ku hûn nekin, eger hûn bibêjin, li bal Xuda bi xîşmî gunehekî pir mezin e." (El Şef: 3)

Belê, bi rastî divê ku gotin û kiryarên mirovan hev bigirin, lê eger hev negirtin wê demê bawerî bi wî kesî an bi wan kesan nayê kirinê.

Dîsa jî di "Konferansa Nehemîn a Xwendevanên Misilman ên Cihanê de Serokwezîr dibêje: "Ola îslamê dilovanî ye ji bo kesan. Mihemmed jî her wisa, ew jî Xuda ji bo hemû kesên di gerdûnê de şandiye." Belê ev gotin ên rast in. Dîsa di wê konferansê de Erbakan wiha jî dibêje: "Di bingeha ola îslamê de, aşî, jiyana xweş û biratî heye." Belê ev gotin jî rast in. Lê gelo, ew devê ku ev gotin jê derdikevin çiqas li van gotinan dibe xwedî? Bi rastî hetanî roja îro rêberên RP'ê li tu gotinên xwê nebûne xwedî. Ango kiryar û gotinên wan ên ku ji me re qala îslamiyetê dikin, hev û din nagirin. Bi sedan sal in ku kesên bawermend bi îstîsmara olê xapandine û hê jî dixapînin. Em gotina dawî bibêjin: Rovî nedîçû qulê, hijek jî bi xwe re girê dîda. Vê partiya îstîsmarkar xweş-jiyana kesên li Tirkiyeyê qedand û wê biçe hawara 6 milyar kesên li cihanê...

Kapîtalîzm, nîjadperestî û sînema

Ji destpêkê heta sala 1929'an pir filmên bêdeng hatine kişandin, mijarên wan pir ji hev cihê bûn, lê ji listikvanan bigire heta dekoran hemû tiştên bîngehîn wekî ji hev dizîbin, hatine bikaranîn. Piştî 1929'an ku Amerîkayê sînemaya bideng îcat kir her tişt tevlihev bû. Sînemaya îngilîzan îflas kir û ji listikvanan bigire heta derhêneran, rejîsoran berê xwe dane Amerîkayê.

Di warê ragihandinê de piştî rojname û radyoyan, di sala 1895'an de îcateke nû, sînema derkete holê. Edison piştî îcata ampûlê li ser negatîf û makîneyên wêneyan xebat kir. Piştî îcadkirina makîneya ku negatîfan dizivirîne, sala 1895 bû destpêka sînemayê. Ev îcat wê piştî çend salan di navbera dewletan de bibûya sedema şerên psîkolojîk, ji bo serdestiya li ser bazara firotina filman û desthilatiya di vî warî de.

Vê îcata nû pir bala dewletên kapîtalîst kişand. Bi vê navgîna ragihandinê dikaribûn xwe bigihandana her gelî, her civakê, hem ji aliyê belavkirina îdeolojiya xwe ve û hem jî ji aliyê aboriyê ve warekî pir muhîm bû. Bi taybetî Amerîka li ser vî warî pir bi baldarî disekinî û ji bo pêşvebirinê ji tu xebatî xwe nedida paş. Her roj îcata Edison bi teknîkên nû bi pêş ve dibir. Bi van xebatan jî nedima şirketên ku filman dikîşînin, yê ku belav dikin û yê ku didine nişandan, dan avakirin. Van xebatan wê di rojên pêş de serdestiya Amerîkayê di vî warî de derxista pêş û dewletên Ewrûpayê nikaribûn bi Amerîkayê re bikevîne reqabetê, di navbera Îngîltereyê û Amerîkayê de şerê bazara sînemayê wê dest pê bikira.

Di dîroka sînemayê de divê mirov li şexsiyeten ku di vî warî de xebat kirine binêre, ka xebatên wan çiqas serkeftî bûne, şexsiyeten wan çiqas li ser sînemayê tesîr kiriye.

Sînemaya Amerîkayê

Di destpêkê de filmên kurt ên muzîkal, şano û maçên bokse dihatin kişandin, wan jî pir bala mirovan dikîşand. Li ser vê yekê kesên şanoger dest avêtin sînemayê. Li Amerîkayê, David Wark Griffith ku kesekî bi nav û deng e, di pêşvebirina sînemayê de, tê qebûlkirin cara yekem dest bi kişandina filmên dirêj kiriye. Filma wî ya herî balkêş û dirêj bi navê "Birth of a nation" (zayîna neteweyekê) ye. Vî filmî dawiya D. W. Griffith jî anî.

Griffith di şerê navxoyî yê Amerîkayê de li hemberî bakuriyan şer kirbû û di wî şerî de ew zabîb bûye. Ew şer jî bi awayekî şerê li hemberî kapîtalîzmê û bêmafûna reşikan bû. Derhêner û rejîsorê mezin Griffith ku xwedî şexsiyeteke nîjadperest bû wê jî di filmê xwe de derxiste pêş. Rêxnegiran, rexne li nîjadpesetiya wî girtin.

D. W. Griffith pişt re çend filmên din çêkirin; yek ji wan jî "Intolerance" (Bêtahamûlî) bû û ew film jî wekî yê din li ser nîjadperestiya yanê nîjadpe-

restiya Griffith bû. Lê ew derhênerê mezin bû qurbana ramanên xwe yê nîjadperest û hêdî hêdî ji holê rabû.

Piştî Griffith peyrewên wî Abel Gance, Joris Ivens jî bi heman mebestê li ser nîjada raser rawestiyan. Abel Gance di 1917'an de bi navê "Mater Dolorosa", Joris Ivens jî bi filmê xwe yê bi navê "Çiroka Bayê" heman tişt diparastin. Li ser navê hunera sînemayê.

Joris Ivens bi filmê xwe yê Çiroka Bayê, pêvajoyeke nû di sînemayê de da destpêkirin. Ev film utopîk bû, ji xeyalan pêk dihat. Ji aliyê hunerê ve tiştên baş dihatine çêkirin, lê bi tu awayî xîtabî gelan nedikir, hem jî doza raserbûna nîjadekê diparastin.

Charli Chaplin û Elia Kazan

Bêguman Charli Chaplin û Elia Kazan di warê film çêkirinê de û hunermendiyê de, kesên taybet û bêhempa bûn. Elia Kazan ji Stenbolê piştî Şerê Cihanê yê Yekemîn, bi malbata xwe ve koçî Amerîkayê kiriye. Ew li Amerîkayê di warê sînema û şanoyê de mirovekî serkeftî tê qebûlkirin.

Kazan bi eslê xwe cihû ye û ji ber zilma osmaniyan koçî Amerîkayê kiriye. Li Amerîkayê zanîngeh xwendiyê û nîjadperestiya li hemberî cihûyan dîtîye, gihîştîye wê baweriyê ku wê huner nîjadperestiya têk bibe. Di sala 1958'an de filmek bi navê "Gentlemen's Agreement" kişand ku tadeyên li nîjadên din tê kirin, ji xwe re kire mijar.

Elia Kazan bi vî filmî xelata Oscar stand, piştî wî filmî filmek bi navê "Pinky" kişand. Ew film jî li ser reşikan e. Kazan her tim bi van filman, di rojevê de ma. Kazan bi van filmên xwe, ekola çepgiriyê xiste sînemaya Amerîkayê.

Charli Chaplin jî di sînemaya Amerîkayê de rengê pir cihê bû. Tu kes nikaribû wekî wî bifikire, tu kesî nikaribû tiştê ku wî dikir texlît bike. Hostayê mezin Chaplin bi tenê pîrsgirêkên gel bi awayekî henekî hildan dest û bi şeweya xwe ya taybet dianî qada sînemayê. Filmên Charli Chaplin yê herî balkêş ev in:

"A Dog's Life" (Jiyana kuçikekî) "Pay Day" (Roja maaşê), "The Great Dictator" (Diktatorê Mezin), "A King in New York" (Li Newyorkê Keyek), "Gold Rush" (Êrişa zêran).

Ji destpêkê heta sala 1929'an, pir filmên bêdeng hatine kişandin, mijarên wan pir ji hev cihê bûn, lê ji listikvanan bigire heta dekoran hemû tiştên bîng-

hîn wekî ji hev dizîbin, hatine bikaranîn. Piştî 1929'an ku Amerîkayê sînemaya bideng îcat kir her tişt tevlihev bû. Sînemaya îngilîzan îflas kir û ji listikvanan bigire heta derhêneran, rejîsoran berê xwe dane Amerîkayê. Di navbera Îngîltereyê û Amerîkayê de şerê psîkolojîk dest pê kir. Îngilîzan kota danî ser filmên Amerîkayê, Amerîkayê jî, ji bo ku sîka filmên Îngîltereyê bixê destê xwe, dest bi xebatên nû kir. Bi avakirina saziyên nû şirketên nû dest avêtin dewletên cihanê yê sêyemîn. Bi anketan çî dixwaest derdixiste holê û li gorî daxwaza wan film çêdikirin. Amerîkayê hem bi riya filman îdeolojiya xwe ya fermî dixist mejiyê mirovan û hem jî gelek pere qezenc dikirin.

Piştî şerê duyemîn, şovenîzm bêhtir derkete holê, êdî kovboyên Amerîkayê edalet belav dikirin, qehremanên wekî Marlon Brando, Clint Eastwood, Jack Nicholson, Sophia Loren, Marilyn Monroe, Robert Redford, Faya Dunaway, Robert de Niro, Cevin Costner li her derê leheng bûn.

Filmên li hemberî komunîzmê, filmên qetlîama çermşoran, filmên kuştin, û talanê li her welaî nîjadperestî û îdeolojiya Amerîkayê belav dikirin.

Sînemaya Ewrûpayê

Li Ewrûpayê jî sînema ji destpêkê heta salên 1945'an di bin bandora bîr û baweriyaya nîjadperestan de bû. Li Almaniyayê jî salên 1920'an bigire heta 1945'an pesnê rejîma Hitler û pesnê raseriya nîjada alman bû mijara filman. Di sala 1920'an de filmek bi navê "The Golem", di sala 1922'an de jî "Dracula" çêkirin, armanca van filman reqabeta bi Amerîkayê re bû, bi ser neketin. Li gorî nirxandina rexnegirên sînemayê, tempoya filmên almanî pir giran, mijarên wan tevlihev, îdeolojiya nav wan nîjadperest bû, lewre jî ji aliyê dîtbariyê ve dewlemend bûna jî, bi sînemaya Amerîkayê re nikaribûn biketana reqabetê. Lê, filmên Amerîkayê ji sedî heştê li Almaniyayê qedexa bûn.

Piştî Şerê Cihanê yê Duyemîn sînemaya alman rengê nû girt, filmên psîkolojîk ên perwerdehiyê, çandî û hunerî hatin çêkirin. Bi tenê di sînemaya Almaniyayê de kesekî qedexekirî Bertolt Brecht, di bin faşîzma Hitler de filmên perwerdehiyê yê hunerî çêkirin, lê filmên wî hatin şewitandin û ew jî hate cezakirin.

Sînemaya fransîzan jî, ji ya dewletên Ewrûpayê yê din cihêrengtir nebû; di bin tesîra sînemaya Amerîkayê de bû, lê mijarên filman hinekî cihê bûn. Filmên fransîz, bi piranî filmên komedî, mafya û dîrokî bûn, di filmên dîrokî de jî zêdetir Napolyon derdixistin pêş.

Derhêner û rejîsorê mezin, Rene Clair bi filmên komedî henekên xwe bi sînemaya Amerîkayê dikirin.

Li aliyê din, derhênerê Polonyayî Andrzej Wajda filmên politîk ên hunerî, yê serhildana gelan çêdikirin, ji ber wê yekê jî, ji Wajda re digotin komunîstê sor. Filmê Andrzej Wajda yê bi navê "Pokolenie" (Nivşekî Nû) bi her awayî hunermendiya wî derdixiste holê.

Li Çekoslovakya, Danîmarka û Swîsreyê jî filmên hunerî yê ku gel perwerde dikin, hatine çêkirin. Lê wan filman nikaribû li hemberî sînemaya Amerîkayê deng vedin.

Li Îtalyayê jî Roberto Rossellini rêberiya sînemayê kir. Rossellini rengê nû anî sînemayê, bi destpêkirina pêvajoya Neo-Realismo, yanê realîzma nû ne tenê li Îtalyayê li her derê cihanê bal kişand. Rossellini bi filmê xwe yê bi navê "Roma Bajarekî Vekirî" deng veda. Wî filmî bi awayekî sînemaya Îtalyayê jî temsîl dikir. Bi filmê "Sala Almaniyayê ya Sifir" jî hovîtiya şer dianî berçavan. Piştî Rossellini sînemaya Îtalyayê jî çû ser darûberê (dirûvê) sînemaya Amerîkayê; filmên mafya yê gangisteran derketine pêş.

Pişt re em dê wekî mijareke serbixwe li ser kurtedîroka sînemaya rojhilatê bisekinin.

METİN AKSOY

Dîroknivîsên me bi cureyê çirokî dinivîsîn

Em kurd ji aliyekî ve ji pirsê "Em kî ne?" re li bersivê digerin, ji aliyê din ve jî bi awayekî dengî em xebatên ku dixwazin ji wê pirsê re bibine bersiv gengeşî û rexne dikin. Ew yek jî bi piranî li ser metodê diqewime.

Prof. Dr. Celîlê Celîl, pirsên hevalên me NÎJAD YARUK, ZANA FARQÎNÎ Û DÜZGÜN DENİZ **ên li ser metoda nivîsîna dîrokê û xebatên dîroknivîs û dîrokzanên kurd bersivandin.**

Prof. Dr. Celîlê Celîl di sala 1936'an de li Erîvanê hatiye dinyayê. Ew ji malbateke nas, ji Malbata Celîlan e. Celîlê Celîl bi xebatên xwe yên li ser dîrok, folklor û edebiyata kurdî tê naskirin. Bi taybetî warê wî yê pisporiyê dîrok e, dîroka sedsaliya 19'an û destpêka sedsala 20'an a kurdan.

Ew niha li Beşa Miletnasiyê ya Universîteya Viyanayê xebatên xwe berdewam dike. Prof. Celîl diyar dike ku tevî hev, çî çapkirî û çî jî neçapkirî li dora şî û pênc, çil berhemên wî hene. Xebata ku wê gavê li serê dixebite jî amadekirina 'Kataloga Destnivîsarên Kurdî yên Kevn' e.

Celîlê Celîl heftiya çuyî wekî axiver beşdarî "Konferansa Gelsên Metodolojîk ên Dîroknivîsîna Kurdî" bû, ku ji aliyê Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê ve di 3'yê mehê de li salona Navenda Çanda Mezopotamyayê hate sazîkirin. Beriya konferansê me xwe gihandê.

Birêz Celîlê Celîl, hûn çar sal berê, ji bo vebûna Enstîtuya Kurdî hatibûn Stenbolê. Ji wê demê heta niha bi ya we çî guherîn çêbûne, di cepheya kurdan de?

● Ez gelek guherînan dibînim. Dostên min, nasên min gelek hebûn wekî rewşenbîr, rojnamevan, karkerên Na-

venda Çanda Mezopotamyayê. Niha ez wan nabînim. Lê xort û keçên me yên dilovan cihên wan girtine, karên rewşenbîriyê dimeşînin. Ez çalakiyên wan ji dûr ve dibînim û ez ji wan gelek razî me.

Guherîna din jî ev e: Ez dibînim ku îro meydana rewşenbîriyê di nava kurdan de gelek fireh bûye. Berê rewşenbîr ji aliyê emir ve mezin bûn, niha xort jî gelek in. Xwendevanî, xwenaskirin, xweamadekirin êdî ketiye nava vê nîfşê ku ew duwaroja me ye.

Metodolojiya nivîsandina dîrokê ji bo hemû gelan yek e. Rast dinivîsîn, objektîf, bi zanyarî (ilmî), bi profesyonelî problemên ku datînin ber xwe safî dikin, bi krîtîk û li ser bingeha çavkaniya wê nivîsarê. Ev, ji hemû dîrokvanan tê xwestin.

Ev jî tiştêkî pîroz e. Bi bawerîya me ger xwenaskirina milî, di nav gelê me de cihê xwe bigire wê hê xurtir bibe.

Cara pêşîn gava hûn hatibûn, Apê Mûsa hebû. Lê wê carê ew nîn e. Gava we bihîst ku Apê Mûsa hatiye kuştin, hûn bi çî hesiyân?

● Ez gelek gelek bi ber ketim. Apê Mûsa xwedî jiyaneke zehf dewlemend bû. Şewqa wî wisa zêde, wisa fireh bû... Eger Apê Mûsa bi fizîkî ne di nav me de

be jî, ew bi xisletên xwe, bi mirovhezîya xwe, bi dilovaniya xwe, bi zanîna xwe zindî ye.

Îro ev wêşên wî, mîletperwerîya wî derbasî keç û xortên me bûne ku, ew li ser rîya wî ne û cihê wî vala nehiştine.

Li ser gelsa metodolojîk ên nivîsîna dîroka kurdî em dixwazin fikrên we hîn bibin. Hûn dikarin çî ji me re bibêjin?

● Metodolojiya nivîsandina dîrokê ji bo hemû gelan yek e. Rast dinivîsîn, ob-

serbilindahîya me ye. Ew jî Serefxanê Bitlîsî ye, lê wî jî bi farisî û tirkî nivîsiye.

Me bi zimanê dê, çavkaniyên xwe yên dîrokê nenivîsandine. Tiştê me nivîsiye ya bi tirkî ye, bi farisî ye, ya jî bi erebî ye. Ev xusûsiyeteke me ye. Ev yek. A diduyan. Hemû cînarên me li ser me nivîsîne. Ew jî li gorî dilê xwe dinivîsîn, sîbjektîf in. Gava em dîroka xwe binivîsîn, gerek e, ne tenê em çavkaniyekê hildin, çavkaniyên ereban, çavkaniyên farisan hene, gerek e em hemûyan hildin.

Gelek mîlet hene ku rojnameyên wan, kovarên wan du sed sal e çap dibin bi zimanê wan. Wekî tirkan, ermenîyan. Eger ew bixwazin dîroka nêzîk, sedsaliya 19 û 20'î binivîsîn, diçin li rojname û kovarên xwe jî dinihêrin.

Niha hûn tiştê ku dibe, wekî rojname dinivîsîn. Sed sal bi şûn de, yê ku bixwaze, rojnameyên kurdî êdî dikare veke. Rojnameya ku hûn derdixin, bingeh e, çavkanî ye ji bo dîroka roja ku bê. Ji we jî tê xwestin ku hûn zêde agahî bidin, objektîf bin.

Gerek e, dîroknivîsên me hay ji vê xusûsiyeteê jî hebin. Problema mezin ew e, dîroknivîsên me hinekî bi cureyê çirokî dinivîsîn. Yanê bi salan li serê naxebitin, xwe naêşînin ku li hemû çavkaniyên ku me got bikolin, vekin, lê binêrin

Dîroknivîsên me hinekî bi cureyê çîrokî dinivîsin. Yanê bi salan li serê naxebitin, xwe naêşînin. Mesela, wexta problemekê deynin, binêrin ku çavkanî hindik e gere bi pey bikevin, wan peyda bikin. Hema tiştê dikeve destê wan li serê xeber didin wekî çîrokê.

û binirxînin.

Mesela, wexta problemekê deynin, binêrin ku çavkanî hindik e gere bi pey çavkaniyan din bikevin, wan peyda bikin. Hema tiştê dikeve destê wan li serê xeber didin wekî çîrok. Li ser wê jî, te hew dît ku mehê pirtûkek çap kirin.

Ev tiştên wiha di dîroka hemû miletan de heye. Hinek pirtûk hene ku ew jî bona rojê ne. Ew pirtûk qîmeta xwe zû winda dikin; çend sal bi şûn de kes devê wan venake. Ew ne zanyarî (zanistî) ne, ne nivîsarên giran in. Pirtûk hene ku du sed sal, sê sed sal jî xelk devê wan vedike. Dêmek bawerî bi wan heye û hem jî giraniyê wan heye. Metodolojiya zanariyê heye.

Ev jî jî çi tê? Em li ser kadroyan nasikin. Gere em jî roja ku zarok diçine dibistanê, li serê bisekinin. Daxwaza wan, meyla wan eger li dîrokê be em guh bidine ser wan ku ziman hîn bibin. Zimanê hemû miletan ku li dora me ne, yê ewrûpî...

Çimkî kurdzan, bi sê zimanan nikare bibêje ez kurdzan im. Kesê ku dîrokê dinivîse herî kêrî gerek e bi heft heşt zimanan bizanibe. Barê me giran e, ewê nivîsarên me yê bingehîn çêbibin. Lê ev jî, bi carekê çênabin, hêdî hêdî çêdibin.

Di nav dîroknivîsan de, li vir gengeşiyek heye.. Em nizanin gelo haya we ji wan pirtûk û gengeşiyên heye?

● Bi daxewe, piraniya wan pirtûkan min nexwendiyê, çimkî bi tirkî dinivîsin. Ev jî kêmaniya min e. Lê li gorî ku ez fêhm dikim, ew gengeşî çênedibûn ku ew kitêb li ser bingeha çavkaniyan bihatina nivîsandin.

Heke ji bo îspatê tu serî li gelek çavkaniyan bixî, tu gelek nimûneyan pêşkêş bikî, tu bibêji filankes wiha gotiye, bêvan kes wisa gotiye, wê gavê şik namîne wekî gotina te rast e.

Eger gengeşî li ser materyalê bê kirin, dêmek materyal kêr e. Eger tiştê bîr û baweriyê be, ew jî tim dikare bibe problema gengeşiyê.

Gengeşiya heyî ya di warê dîroknivîsîna kurdî de bêhtir li ser dîroka serdema pêşîn, dema berê ye. Bi ya we divê xebatê çawa bê kirin?

● Ev e sî sal, çil sal e ez bi dîrokê re eleqedar dibim. Ez ditirsim nêzîkî wê demê bibim. Çimkî ez ne hosteyê wê demê me. Belê ez dîrokan im, lê gere ez dema Mîdyayê, dîroka wê, zimanê wê, kultura wê, arkeolojiya wê bizanibim.

Ne tenê ew jî, gere em ya cînarên wê jî bizanibin. Ka wan çi kiriye. Gere ez zimanê mixî (bîsmarî), zimanên mirî bizanibim. Û ez bibim profesyonelê wê demê. Wê çaxê ez dikarim bibim xwedî gotin.

Ê ku tiştê kevî dibîne hema dibêje ew yê kurdan e. Ev ne şixulê (karê) zanariyê ye. Navê kurd kengê bi pêş de hatîye. Ev çax tiştê li ser kurdan bê gotin rast e. Lê berê bi navekî dinê bûye, de

îspat bike, berê pêşiyên me kî bûn, kîjan grûbên etnîk di etnosa kurdan de dewra xwe listine? Kî ne, dîroka wan veke, zimanê wan veke, di tradîsyonên wan de tiştên kevî bibîne, ku îro di nava kurdan de hene. Belê, ev tiştê kompleks e. Hem ziman e, hem arkeoloji ye, hem topografîya ye, yanê xebata li ser eşîran û cih û waran e, yanê her alî ye.

De îcar em bibêjin, ên ku a nika li ser wê demê dinivîsin van pirsan bi vî kêrîhiyê ve datînin, na. Lewma jî li serê gengeşî çêdibe. Ev nexweşiyek e, ev kêmaniyek e. Hema em dibêjin ev a me ye û jî me çêbûye.

Rast e, em gelek kevî in, lê gere ev tişt bi zanyarî bêne kolandin. Ne ku ji bona civînan ku hezar kes tevî bûne tu bibêji "Em kurd mîdî (medyayî) ne, em hitî, em lûlû, subarî ne" te got û derbas bûyî. Ev ne dîrokanî, dîroknivîsî ye.

Ji bo lêkolîn û lêgerîna li ser dîrokê ji du metodan tê behskirin. Yek jê, ji serdema pêşîn tê destpêkirin û heya roja îro tê. A din jî ji îro tê destpêkirin û ber bi serdema pêşîn diçe. Ji bo kurdan hûn kîjanê baş dibînin?

● Bi dîtina min a duduyan, lê gere ji dewra xelîfeyan bê destpêkirin û ber bi serdema pêşîn here. Ne ku ji îro dest pê bê kirin û bi paş ve here. Çimkî navê kurd ji dema xelîfeyan ve tê zanîn û xuya ye. Tu dikarî ji sedsala heftan bêtir vir.

Helbet tu nikarî wisa binivîsî. Tu wisa dikarî bikolî. Gava tu binivîsî tu nikarî paşû pê herî. Gava te lêkolîna xwe kirê pirtûk gerek e tu rast bêtir, yanê ji dema berê bêtir.

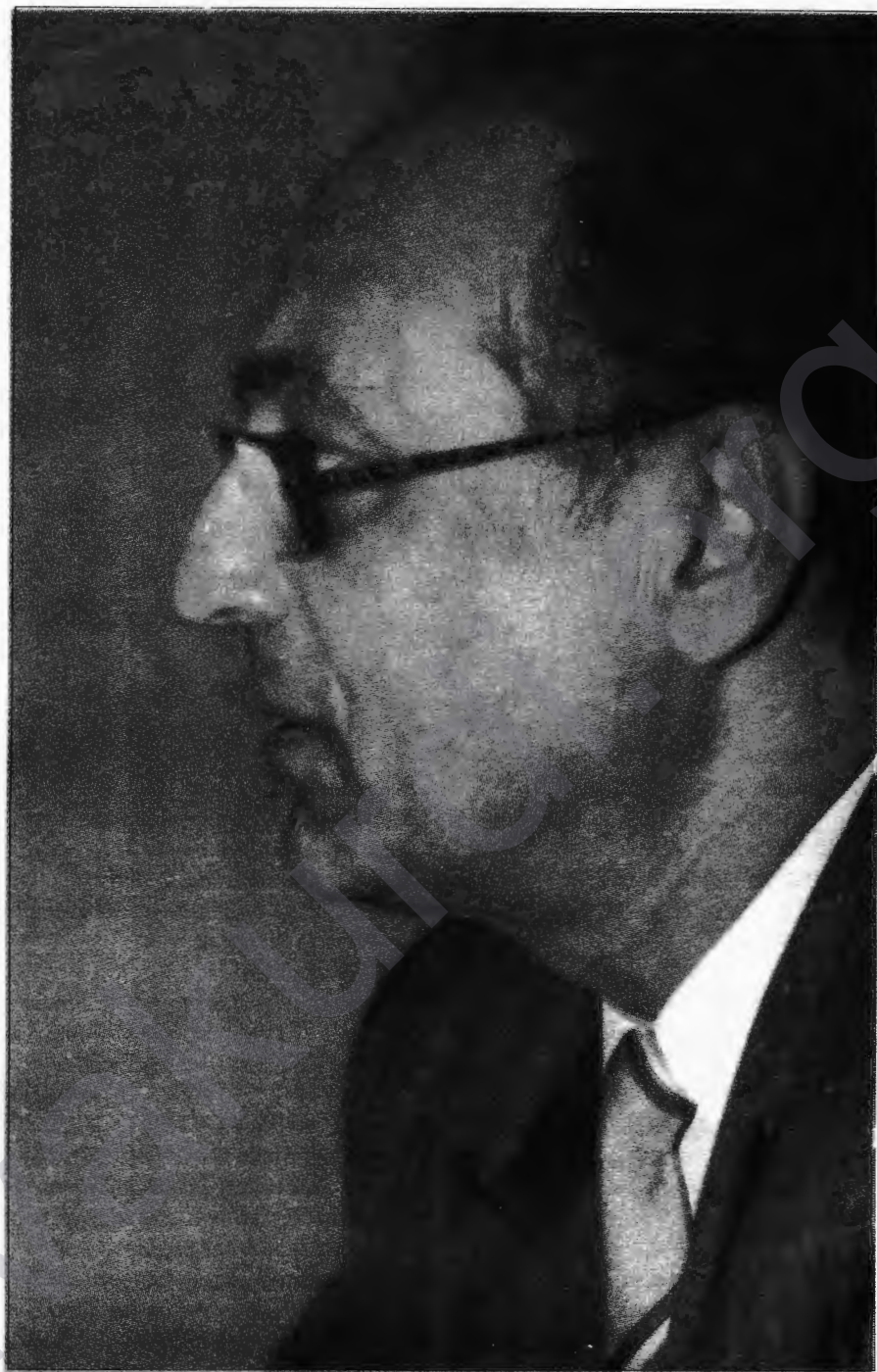
Em dizanin ku hûn li ser sedsaliya 19 û destpêka sedsala 20'an xebatên xwe dikin. Li ser serdema pêşîn û navîn xebatên we hene?

Na, xebatên min li ser wê demê nîn in. Xwendina min li ser wê demê heye. Bîr û bawerîya min heye, dîtina min heye. Ez dikarim sohbetê bikim.

Gelek kesên biyan hene, çaxa li ser serdema pêşîn şixul dikin, rastî hin tiştên ku bi kurdan re eleqedar e tînin, di serê derbas dibin, nabêjin. Endîşeyên wan ên politîk hene. Ev heqê wan e jî. Sûbjektîf dibin çi dibin, ew ne jî me ne. Gava kesên ji me binivîsin, derbas nabin ji kurdan. Ez nimûneyekê bidim. Zanayekî gelek meşhûr heye, navê wî Dyacov e, bi rûsî dîroka medyayê nivîsiye. Lê her tişt bi dîroka Azarbeycanê ve girê daye. Li gelek cihan lazîm e bibêje kurd, lê nabêje. Kitêba wî li Iraqê jî çap kirin, hêja ye li Tirkiyeyê jî bê naskirin.

Navê kurd nedaye, ji çi ye? Xuya ye tirsîyaye ku wê jê re problem çêbibe. Dêmek ji me tê xwestin ku em bikolin, bi çavê xwe, bi dilê xwe, bi mêjiyê xwe. Ev erdê ku em li serê dijîn e bav û kalê me ye, lê em li dîroka vî erdê xwedî derxanên.

Gava hûn xebatên xwe dikin, çi tişt

wekî asteng derdikevin pêşiya we?

● Niha, îmkanên min ji bo nivîsandinê ji aliyê ve zêde bûye, piştî ketina sovyetê, ji aliyê ve jî kêrî bûye. Berê ez bê xem bûm, her guhdariya min li ser karê zanariyê bû.

Ez niha li Ewrûpayê me, karê min wextê min dixwe. Ew karê ku ez pê jiyana xwe didomînim. Lê min arşîva

e ku kultura Ewrûpayê, zanîna wê hîn bibin.

Li Viyanayê, ev e deh pazdeh sal e carekê neçûne muzeyê, min kurdek di kitêbxaneyê de nedîtiye. Ev jî dê û bavan tê xwestin.

Esil ne ew e ku tu li Îranê bî, li Iraqê bî, nizanîm tu li ku derê bî û bibêji rê tune ye. Rê heye, ev di destê dê û bavan de

Partî wek organîzasyonên siyasî xizmeta xwe dikin, ji bona mîletan, ne tenê ji bona kurdan. Xizmeta wan ji bona azadiya gel e. Dêmek azadiya kultura gel e. Gava tu xizmet dikî, qîmeta rewşenbîran gerek e bizanibî, ku ew çawa xizmetkarên kultura gel in.

xwe bi xwe re aniyê, ez li serê dixebitîm. Çapkirina wan jî min re problem e.

Kurd niha pîrsa "Em kî ne" jî ji xwe dikin, li kok û pêşiyên xwe digerin. Kesên biyan ji ber endîşeyên siyasî û akademîk navê kurdan bi lêv nakin. Li Bakur jî şert nemusaîd in ku jî destpêka dibistanê ve kesên ku meyla wan li ser dîrokê, arkeolojiyê û hwd. hene bînin tespîtkirin da ku ew sibê roj karibin li ser dîroka xwe bixebitin...

● Niha bi hezaran kurd li Ewrûpayê ne. Îmkanên wan hene ku zimanan hîn bibin. Ev jî fersendek e ku kurd ketine Ewrûpayê, bûne muhacir. Ev fersendek

ye. Tu kes nikare mudaxleyî wan bike. Ên ku zarokên xwe mezin dikin ew in.

Mesela pirtûkên bi kurdî nakirin ji çi ye? Ji ber ku qîmeta zanariyê, qîmeta pirtûkê li ba wan tune. Dikarin nizanîm çend caran te dawetî aşxaneyekê bikin û bi milyonan pere xerc bikin ji bo te, lê pirtûkekê nakirin naxwînin. Dêmek kultura hezkirina pirtûkê di nav me de hê çênebûye.

Ji aliyê dinê, xwehesîna kurdîtiyê li cem me tune. Ku tu ji yekî re bibêji tu ne kurd î, wê bixeyide û bibêje çawa ez ne kurd im. Ku tu bibêji ka kurdîtiyê çi ye? Nikare bersivê bide te.

Dûmahîk Rûpel 15

Şaheng

Zilan, şahenga bajarê Dêrsimê
Dêrsim şanê welat
Welat can e, ruh e
Can Zilan e
Zilan dastan e
Dastan azadî û jiyane.
Azadî çira ye
Çira li ser bedena Zilanê ye...

Ew roj,
Ruhê Seyid Riza dilivîya.
Wê rojê,
Ew bûbû nîsteya deriyê bihustê.

Dêrsim şanê welat
Welat navê jiyane ye
Zilan e jiyane...
Zilan, axîna Geliyê Zilan
Geliyê Zilan,
Birîneke kûr û reş bû
Zilan derman bû.

Ew roj,
Sewal ji can direviyan.
Can xwîn nedixwest.
Xwîn,
Hawar,
Gaziya milyonan e
Û milyonan milyon in
Mirov in
Û dastan dastan çirayê ye
Û çira...

Agir bû bilbil

Kûçik dizûriyan
Wê digot ne xêr e
Qijika belek dixwend,
Wê digot bêyom e.
Bilbil dixwend,
Wê digot şahiya hezar salane.

Çardeh sal in,
Dilê wê bûye dara li pêş malan
Li ser dilê wê agir bûye bilbil
Û agir cemedê d'helîne
Û ew dibêje,
Xwedê ka çend salên din bi min de.

JÊHAT GIMGIM

Ji beranê ber kêrê re

Te sebir,
wekî porê xwe yê xelek honand
Û jan wekî aveke cemidî
berda ser cergên xwe
Devlikenî neşemirand,
di berbangên ji xwînê qemirî de
Lîçek hevî kêm nebû

ji çavên te yên behîvî
Her çiqas evîn di dil de sor dibû
wekî séveke Meletiyê
Bi leza siwarê bedewiyan
tu dibezî ber bi yara bedew.
Gurên har û pîrebokan
siya te perçiqandin

Nêviyên moxolan
can li ser gurçikên te avêt

Îro tu wekî Zapê bi ços î
serê te wekî Agirî bilind

Gurpegurpa dilê te
Ji haveynê mirovahiye dimeye.
Tu îro wekî berxikekî bêguneh
Wekî bazekî azad î.

HESÊN ZINAR

Roza

Quwetê variti mi ano
Boya herri beno
Lûlê tifingan, benê Roza
Ti hinzar varita wesarî
Ti rojêki di çêher demser
Mitikê koyan di kozikêki
Lûlî di fişekêki

Û talazokan di quwetêdo limita
Çimê to, porê to, hela porê to
Awirê to dijmin qarnaynê
Erê; Roza militanêki bî
Ga kora bizanaynê rindbiyayîş ra
Ga dijmin har bo
Û bi topê da hawanî, ya kî hinda
dijminî merez a

Bihameynê pirodayîş
Semedê to nûsena Roza
Çimê to, hêrs û zera to nûsena
Û rojêki di ti senî çêher demserî jiyaya.
Bira wî verbikuwî yo asmên, xwi
verbikuwî yo roj

Bira xwî verbikuwî yo însanetey
Darê viye verdi ameyey,
vilikê fişkoyênî
Bira tersonekî xwî verbikuwî yê
Û Roza rana kozik di bî

Bi çimandê hiwatenî şane kerd

porê xwi
Bi giştandê xwi nê virdiyekan
Bi hiwayîşê xwi no qijikeş şane kerd
Şinasnayîşêdo hirê deqey bî to rey di
Erciyaynê bi tarixêdo se serre
Hêrsê to çîqa bi hêrsê mi mendênê
Deyrê ma yê fek ra
Senî awirî daynê
Û bi pirodayîşê nabzan rey di hawar a
maya ki
Yewbînî hemêz kerdê, senî yeno
virikerdiş

Mi goştari Roza
To senî cilê veyvekênî ko ana daynê
Go sinorî nêşênibê to esîr bigî yê
Go kozikî bibê warê rindey
Dinya zana
Mi bei dastandê xwi ti limita Roza
Bi dastandê xwi nê bêba erey,
bi kelegirî

Wirdiyê nano ki gonî miyon kewtîbî
Tonika êlegdê to yê çepî di bi
Parsûyandê to yê çepî di bi
Pa'çê şarapnalî, yê namerd
'Erdo derg kerda feknûr, bêrih
To bi leşa xwi hemêz kerd zera mi
Zera to ya ki to pêt hemêz kerdbî
Û viyedê to di gerdanê to yo sond

werde

Sirrê ya çî bi, Roza
Çimê jinê bar nêbi ma mirdî bijiyê
Hiwayîşî leşanê bêrihan xwi virî
biyarî.

Xwi leqnayîş û hereketê de guşan
Semedo ki to hemêz bikê çimê jîni
Senî rayîd dê.

Çirê ay çend lezî Roza, çirê?
Halbûki to sebrê xwi bi dîdanandê xwi
Koyan di kend bî,
Ewta şewî zaf serd û bi hêrsî
Vayê gonî lerneno leşa mi
Ez bi weziyetê xwi no şaşbîyaye,
betiliyaye
Û perîşan qîraya.

Leşa to bermaynê bi çimandê to rey di
Roza
Leşa to bermaynê.
Homayan ra hesreta Venusa rindî
Kleopatra ardî ma rê Roza.

Ti indi çend rinda, ki şewatêda bêpeynî
Hesreta to geliyêdo bêbin
Mi bi dastandê xwi ti limita Roza
Bi dastandê xwi nê bêba erey,
bi kelegirî

TADAYOX: MIHEM HİMBÊLİJ

Hebûna welatê gerîla

We li kîjan çiyayê bilind
Xortekî jîr û çeleng
Di çavê wî de hezkirina welat
Di kenê wî de baweriya azadiyê
Li sûretê wî xalên dîrokê dît
Ew ez im

Ji nû ve şîn bûme mîna belaziz
Li Cûdî wek nêrgiz
Li Gabar wek bilbizêk

We dît li banga sibê
Li hêla Rohhilat
We dît ku tîrêjên tavê dibiriqin
Şewq û tîn didin
ku nagihîne pêlên ewran mij û dûman

li ku ronahî heye, ez li wir im
Her diçim pîr dibim wek gula belgîn
li Cîlo mîna binevşa rengîn

Li ku zincîrên qetiyayî
qeydên şikênandî
kolêiyên azadbûyî hebin
Li ku mirov bêtîrs biaxivin
Pîrek serbest bijîn,
Ku we zarok di destê wan de kevir
Li pey panzeran dîtin
bila ez bêm bîra we

Li her derê me, difirim mîna baz
Diparêzim gulê nûbişkivî
Beybûn, rihan û gelê aşfîxwaz

Dema kê dît li nav gel
Cîranên egît û leheng
Pêçayî bi çek û rext
Bi bombe û tiving,
We li ku şervan dîtin
Mîna gula bergîn
Canfeda û xwînşîrîn ew jî ez im

Dema welat rizgar bû
Gel serfiraz û azad bû
We dît kî li pêş e
Ala sor dikêşe
Ew jî ez im
Lewra ez gerîla me

HARBÎ SOYLU

Vê hefteyê li navendên çandê

Li NÇM'ya Stenbolê:

● 10.11.1996 **Yekşem**: Konsera: Koma Agirê Jiyana, saet: 13.00

Drama televîzyonê: "Mizgîn", saet 15.00: Teatra Jiyana Nû : Zeviya Jiyane, saet: 17.00

● 13.11.1996 **Çarşem**: Semîner: Fikret Başkaya,

"Wateya Pergala Nû ya Cihanê û Globalîzm", saet: 18.30

● 15.11.1996 **În**: Film: Ben Rocco Papaleo & Chaplin Keaton,

saet:18.30

● 16.11.1996 **Şemf**: Konsera Koma Rojhilat, ji bo bîranîna Seîd Rîza,

saet:13.00: Nimûneyên xwarinên ji mitbexa kurdî

Teatra Jiyana Nû: "Daweya Generalê Teneke", saet : 17.00

Li Evrensel Kültür Merkezi:

● 10.11.96 **Yekşem**: Panel: Alaattin Bilgi, "Tesîra Şoreşa Octobrê ya li ser Tirkiyeyê bûye", saet:15.00

● 11.11. 1996 **Duşem**: Film: "Salên Mor", S. Spillberg, saet: 15.00

14.11.1996 **Pêncşem**: Film: "Roma Roma", F. Fellini, saet: 15.00-18.00

● 16.11.1996 **Şemf**: Panel: "Di muzîkê de bîngêbûn û bi bazarê re têkilî. saet: 15.00

RÛDAN

Li Başûrê Biçûk

Mîhrecana helbesta kurdî

Roja 25'ê kewçêra 1996'an saet li deh û nivê sibehê li bajarê Helebê Mîhrecana Çaran a Helbesta Kurdî, li Başûrê Biçûk dest pê kir; bi kêliyê bédengî li ser giyanên şehîdên tevgera kurdî û giyanê Cegerxwîn.

Mîhrecan her sal di bîranîna çûyîna helbestvanê mezin de li dar dikeve. Dilawerê Zengî û Ferhadê Çelebî yeko yeko helbest pêşkêş kirin ji guhdaran re. Hejmara guhdaran li dora pêncî kesî bû, hejmara helbestvanan jî digihîşt bîst û duduyan.

Evîndarê Xemgîn (Jina kurd), Mehemed Hemo (Hevala min), Şêrgelê Kurd (Welat li hêviya we ye sipas), Îbo (çend helbestên serbest xwendin), Mihemed Şêxo (Mistek gez ji tariyê), Rûxweşê Zîvar (Dermanê mirinê, Mûmê welat, ser û şûr, Şêrewî bi Yarê, Pêlênderiya pêdorî), Rêberê Kobanê (Welat), Silêman Azar (Şah bû), Kamîran Bêkes (Heyva birîndar), Bavê Selah (Ey malî ava), Çarnasê nenas (Tengezarim), Şêrgo Bedirxan (helbestên serbest), Arşevî Oskan (wêneyate, bang, birakujî), Diya Ciwan (Temîn, Ji bo Leyla Zana, Ez sername, Digotin), Bavê azad (Welatê parçekirî, birakujî), Ridwan (Qêrîn), Bavê Ciwan (Erê erê), Wehî (Şikestinek dirêj), Ebdurrehman Hesên (Pismam û şivan) û Ferhadê Çelebî çend helbestên xwe pêşkêş kirin û rê dabû keçeke dehsalî (Şînav) ku bi çend stranên germ beşdar bû.

Heleb û Efrîn û Kobanê û bi hêviya ku mîhrecan hêjatir û serketîtir be, nameyên ku hatibûn mîhrecanê hatin xwendin ji kovar û rojnameyan:

Zanîn, Gulistan, El Hiwar, Rewşenbîrê pêşverû (bi erebî), Xunav, Pirs, Buhar, Newroz, Azadiya Welat.

Li gel nameyên helbestvan Tengezarê Marînî, Can Kurd, Dr. Hisên Hebeş ji Almaniyayê û nameya malbata Cegerxwîn ji Swêdê.

Çend nimûne ji helbestên ku hatin

xwendin:

SEYANA DIL

Dil bi riya Seyranê

Ket

Li keviya çavên dilberê

Konê xwe vegirt

Bi hêsrên evîne

Destnimêja xwe girt

Çavên dilberê kir

Qulbename

Qulbe xwe nişan kir

Li ser nimêjê

Navê xuda ji bîr kir

Mihemed Hemo

SERNAME

Mala me di sînga gund de ye

Gundê me

Di sînga çiyê de ye

Çiya

Di sînga Kurdistanê de ye

Kurdistan

Di sînga min de ye

Diya Ciwan

Piraniya helbestên ku di mîhrecanê de hatin xwendin ji hêla babetê ve li ser birakujî û rewşa welat a reş û kambax bûn.

HELİM YÛSIF

TÎŞK

ŞÛKRÛ GÛLMÛŞ

Hosteyê min Azîzê Suryanî

Di dîroka Kurdistanê de; bajarê Amed, Farqîn û Hesênkeyfê cihekî girîng digirtin. Îro mijokdarên tirkên, ji bajarê Amed re dibêjin; Diyarbêkir (!). Gelo ew nav ji bo çi dane? Bi navê Bekir kesî nas jiyaye? Ew Bekirê tirkên, ne Bekirê wan be? Eger ku ne ew be, wekî din tu Bekirê ez nas nakim. Em carekê bibêjin "rast e". Wê wextê "Diyarê Bekir", dibe Diyarbêkir. Û Diyarbakir, ji vir tê. A din jî; wekî tê zanîn; sererd û binerdê Kurdistanê, tev zîv û zêr, tev maden û petrol e. Dibe ku, ji bo wê yekê ji navê bajarê Amedê kiribin "Diyarbakir". Yanê, cihê ku paxir jê derdikeve. Lakîn, dîsa jî, di dilê kurdan de; bajarê Amid, Amed, serbajar û paytexta Kurdistanê ye. Farqîn, bo çi kirin "Silvan"? Ez hê jî nizanîm. Lê belê navê Hesênkeyfê hê jî wekî berê Hesênkeyf e.

Hesênkeyf-pêşî kirin nehiya Mêrdînê. Îro jî bû qeza Batmanê. Û îro, dixwazin ku, Hesênkeyfê di bin avê de bihêlin. Bîfetîsînî, wê wînda bikin. Li Hesênkeyfê du minare hene. Çîrokên wan pir dirêj û dilşewat e. Li gorî tê riwayetkirin; wexta ku hoste minareyê çêdike, di navbera wî û şagirtê wî de, niqaş çêdibe. Şagirt, îdia dike ku "Ewê ji hosteyê xwe çêtir minareyê çêbike. Hoste, hêrs dibe. Rûspî dikevin navbera wan û qewlê xwe datînin. Zemanê xwe tesbît dikin. Şagirt û hosta, cuda cuda dixebitin. Her yek bi serê xwe wê minareyê çêbike. Rûspî wê qerarê bidin.

Roja wan î qerarê tê. Rûspî pêşî diçin li minareya hoste dinêrin, digerin yek bi yek. Paşê bi hev re diçin minareya şagirt. Rûspî li wê jî dinêrin, digerin. Hoste û şagirt, li serê minareyê, di navê serafê de, dîsa niqaşê dikin. Hoste dîn û har dibe. Destê xwe radike ku li şagirtê xwe bixe. Lê belê, şagirt direve. Hoste dikeve pey, ku wî bigire, wê wî jî minareyê bavêje xwarê. Çavên hosta sor bûne ji hêrsan. Carekê hoste dinêre ku şagirt tune. Dibêje "gelo ew firîya?.." Hoste rê girtiye. Carekê dinêre ku çî bibîne? Şagirt, ji mêj ve daketiye jêr. Destê xwe dibe ber bêhvîla xwe û henekên xwe bi hosteyê xwe dike. Meger ku, şagirt; minareya xwe du rêyî ava kiriye. Yek ji bo çûyîne. Yek ji bo daketîne. Hoste, bi wê hêrsa xwe ji serê minareyê xwe diavêje jêr.

Îro jî her du minare li hemberî hev in. Mîna hoste û şagirtê wî. mirovên ku li van minareyan digerin, bi piranî wê çîroka, hoste û şagirt nizanin. Mixabin, li welatê min, pir cihên xweş hene. Çîrokên wan dijwar in.

Çîranên me yên nêzik suryanî ne. Suryanî/asûrî; zarokên împaratoriya asûriyan in. Medan, împaratoriya asûriyan felişandin. Zilm û zordariya Dehak li ser gelên asûriyan jî gelekî hebû, bi wê felişandinê, gelê asûrî jî azad bû. Mirovên asûrî/suryanî, gelekî xebatkar û senatkar in. Îro, dîne asûriyan û yên kurdan cuda cuda ye. Asûrî file/ xiristiyan man. Lê belê em bi hukmê şûr kirin misilman. Ên ku li ber xwe dan; derketin çîyan, êzîdî man. Her çiqas dîn û baweriyên asûrî û kurdan ne wek hev be jî; tu carî dijîti di nava wan de nebûye.

Bavê min, her car digot: "Gelê asûrî, mirovên suryanî gelek paqij, durist û hêja ne. Xwedî ol, bi bext û di pişeyên xwe de xurt in." Ji bo wê yekê jî ez dam ba hosteyê radyoyan Aziz Kılıç, (Azizê Suryanî), birayê min î mezin jî, da ba hosteyên diranan, Mirze û Şemûn. Hosteyê min, wekî bavê min bû. Tu carî ne min ew, ne jî wî ez ji bîr kirim. Bi salan em li hev du geriyên. Mixabin, tu carî me hev du nedît. Îro, min ji hevalekî xwe yî hêja bihist ku hosteyê min; Azizê Suryanî çûye rehmê. Dilê wî ji nişka ve sekiniye. Berî ku canê xwe teslîm bike silavên xwe ji min re bi rê kirine.

Ez pir bi ber ketim. Dilê min bişkuvî. Min got;

Silavên te ser ser û hêr du çavên min hosteyê delal.

Ez tu carî te ji bîr nakim! Tuvê tim di dilê min de bijî.

Diziya baxçe

Xwediye baxçe dibîne ku sê kes ketine baxçeyê wî, fêkiyan didizin. Ji van dizan yek fileh, yek êzidî û yê din jî misilman e. Ew dixwaze bi konevanî zora wan bibe. Ji xwe re wiha dibêje: "Ezê hinekan bidime pišta xwe, yekî jî bidime hemberî xwe. Bi vî awayî yeko yeko wan bikujim."

baxçeyê mirovekî misilman hebûye, di vî baxçeyî de gelekî tiştên xweş hebûn. Ev mirov ji bo ku zêdetir berhem ji vî baxçeyê xwe bigire û jiyana xwe pê derbas bike gelekî ked daye. Ji ber ku gelekî ked daye, baxçeyê wî gelek fêkî girtibûn.

Rojekê xwediye baxçe diçe nav baxçeyê xwe. Ji bo ku ji mala xwe re fêkî bîne. Lê dinêre ku sê mirovên diz, ji baxçeyê wî fêkî didizin. Xwediye baxçe wexta vê rewşê dibîne şaş dibe. Dizane ku bi tenê nikare bi van her sê mirovên diz. Disekine û difikire. Ji xwe re dibêje: Ez çawa bikim ku ez karibim tola xwe ji van dizan bistînim. Lê belê ez van dizan jî baş nas dikim. Ji van dizan yek jê fileh e, yek jê êzidî ye û yê din jî misilman e." Ev rewşa hanê ji bo tohildanê karê xwediye baxçe gelekî hêsan dike. Ji ber vê yekê dibêje ez konevaniyeke zexm bidim meşandin. Qene ez karibim tola xwe ji van bistînim.

Ji xwe re wiha dibêje: "Ezê hinekan bidime pišta xwe, yekî jî bidime hemberî xwe. Ancax ezê karibim bi vî awayî yeko-yeko wan bikujim."

Pêşî gazî mirovê misilman û yê fileh dike û ji wan re dibêje: "Binêrin ez misilman, tu misilman û tu jî fileh î. Em her sê jî xwediye dîn û pirtûk in. Ez dixwazim hûn daxwaziya min qebûl bikin. Em her sê jî bibin yek û mirovên êzidî yê bêdîn û bêpirtûk ji nav xwe rakin." Dema wiha dibêje, ew mirovên fileh û misilman daxwaza wî qebûl dikin û dibin yek yê êzidî dikujin. Xwediye baxçe, bi mirovên misilman û yê fileh re bi vî awayî digihîje armanca xwe. Dema ku yê êzidî ji nav xwe radikin, îcar dor tê ser e fileh.

Xwediye baxçe ji yê misilman re dibêje: "Gelo em herdu jî ne misilman in, dî-nê me jî yek e, pêxemberê me jî yek e û pirtûka me jî yek e. Em her du jî birayên

hev in. Ma çî karê evê fileh di nav me de heye. Ew fileh, em misilman. Divê em her du jî bibin yek û yê fileh bikujin. Heger tu alîkariya min bikî, ezê malê xwe li te helal bikim."

Dema wiha dibêje mirovê misilman jî daxwaza wî qebûl dike. Bi vî awayî her du jî dibin yek û dikevin ser yê fileh, heyanî ku rih ji canê wî dikişe.

Bi vî hawî mirovê misilman yê xwedi-

yê baxçe digihîje armanca xwe. Êdî bi tenê jî dikare bi mirovê misilman ku, diziya wî kiribû.

Dizivire ser yê misilman û jê re dibêje: "Gelo ma te qey fehêt nekir tu bi van her du bêdîn û bê îmanan re ketî baxçeyê min? Îcar dora te ye. Xwediye baxçe dikeve ser û wek ên din wî jî dikuje."

HASAN HARAN
MEHMET KORHAN

Şêrê perbêpişt

Elo ji tirsî mişkî
Revî ket li ser piştê
Ji bêhemdiya wî
Mêşek ket bin lingê wî
Elo da xwe meth û nav
Ji xwêdanê temam bûbû av
Got: "Jinik ez kilê çavê te me
Min şêr çawa xîst term e
Ew şêrê perbêpişt
Min çawa kanî ew kuşt

Ew çûn çiyayê axirîn

Dikan li wan xîst qirîn
Ew ji palan tev revîn
Ew direvîn wekî teyr
Dikan li wan dikir seyr.
Ew teyrên we kurdan
Ew nikanin bi dikan
Lê diçin ser ehlê gundan
Gelek tund û bê dîn in
Di nav gundan de
Hespên xwe rind dibezînin
Wexta dertêne çiyân
Dibine wekî miyan.

MIHEMEDÊ DEKŞÛRÎ

Dûpişk û beq

dûpişk ji beqê re dibêje:
-Min ji çem derbasî hêla din bike. Beq dibêje:

-Baweriya min bi te tune, tu dê bi min vedî. Dûpişk dibêje:

-Ez te vedim tuyê bimirî.

Wê demê ezê jî bixeniqim. Ev gotin dikeve serê beqê, daxwaza wî dipejirîne. Dûpişk li pišta beq siwar dibe û dikevin nava avê. Di nivê rê de şewatek ji paş stûyê beqê tê. Beq fêm dike. Ji dûpişk re dibêje:

-Ma tu jî dê bimirî, te çima bi min veda? Dûpişk dibêje:

-Ez bizanim ku ezê bimirim jî, ez dîsa bi mirovan vedidim. Tebîeta min ev e. Divê ez bi mirovan vedim.

Rewşa dûpişk, dewleta tirkî tîne bîra mirov. Di gel evqas hewlên aştiyê ew hin şer tercîh dike, rayedarên dewletê ji bo şer dikarin welatê xwe jî bifiroşin. Di dîrokê de bi qasî şah û padîşahan, wezîr û sedrezam jî xwedî roleke mezin bûne. Hin car bi fêl û dafan padîşah xistine bin bandora xwe. Ew xapandine, ji xwe re cih çêkirine.

Îro Tirkiye û dewletên împeryalist wekî sedrezam û padîşahan in. Lê di dîrokê de jî, îro jî ya ku bi ser ketiye desthilatdarî ye; dewletên împeryalist ên xwînrej in. Lê belê mafên xwe diparêzin. Hemû politikayên xwe li gorî pêwistiyan sernemayê çêdikin.

Brîtanya ji çend bombe yê n îrlandaniyan xof digire, pê re li dan û standinê dike. Bi sistemê re ve diçin. Tirkiye bûye xerabeyek. Hawirdor dirize. Gel di halê serdema navîn de ye. Ji avakirina xwe ta îro dewleta tirk bi fêl û dekan li ser piyan maye. Di bazara dinyayê de xwe rind firotiye.

Li stûyê Yekîtiya Sovyetan siwar bûye, li stûyê NATO'yê siwar bûye. Van demên dawî bêhtir li Almanyayê siwar dibe. Lê negihîştîye mebestê xwe. Deh sal e şer dike. Gelê kurd jî sedî nod di vî şerî de zirar dît. Lê daxwazên xwe jî di hilbijartina dawî de got. Bi kurtî dewlet dizane ku hêdî hêdî dimire, lê dîsa jî dibêje: "Şer û şer", dibe ku dewlet dûpişk be, lê em ne beq in...

MENDO MOBAR

Hinek çûçikên çivikan
Bête wan têtjikên pişikan
Ew çûne şerê dikan
Dikan li wan dixist bi dendikan
Ew direvîn bi çarlepikan
Hem direviyan
Hem digotin çêkerên memecikan.

Ew jî bûn wekî Elî Newêrek
Elî hebû newêrek
Gelek zêf, tirsonek
Ji Elo re anîn jinek
Elo birin oda wî
Mişkek ket nav rîha wî

Kultur, Huner û Edebiyat

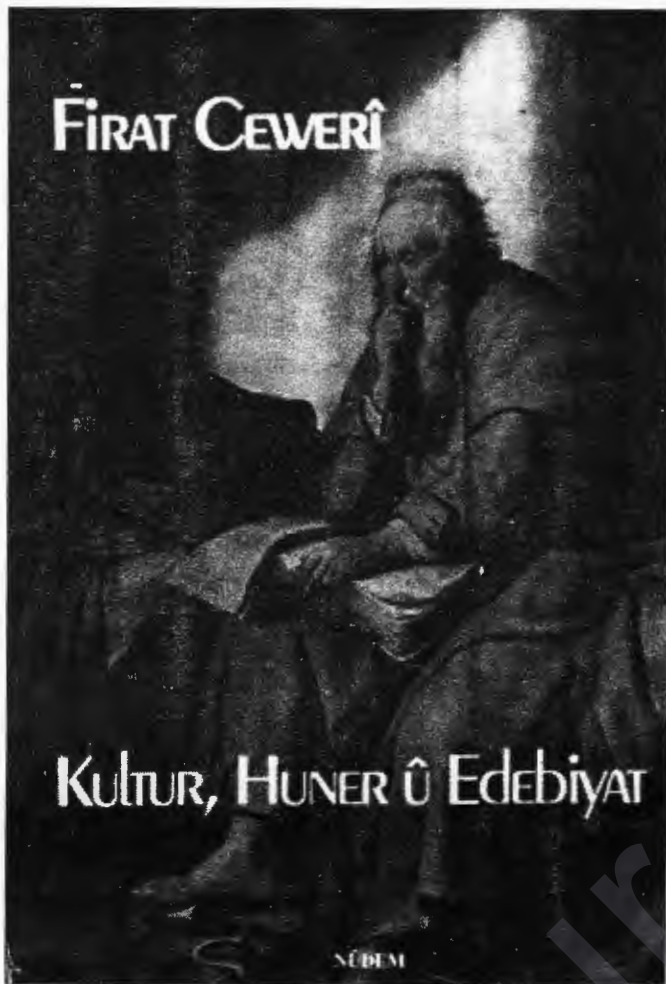
Her çiqas em bibêjin ev pirtûkeke nû ye jî, nivîsên ku tê de cih girtine tev ên weşandî ne; yanê nivîsên cur bi cur ên Firat Cewerî ku di rojname û kovaran de hatine weşandin.

Bi navê "Kultur, Huner û Edebiyat" pirtûkeke nû ji nav Weşanên Nûdemê derket. Ev pirtûk ji aliyê Firat Cewerî ve hatiye amadekirin. Firat Cewerî beriya vê berhema xwe tevî du pirtûkên çirokan çend pirtûkên biyan jî wergerandibû li zimanê kurdî û tê zanîn ku Cewerî Xwedî û Berpirsê Kovara Nûdemê ye, ya ku li Stockholmê derdikeve.

Her çiqas em bibêjin ev pirtûkeke nû ye jî, nivîsên ku tê de cih girtine tev ên weşandî ne; yanê nivîsên cur bi cur ên Firat Cewerî ku di rojname û kovaran de hatine weşandin. Û her çiqas ji pêşgotina vê pirtûkê were fêmkirin ku hevpeyvînan Firat Cewerî ligel nivîskarên kurd in, lê em dibînin ku ji xeynê hevpeyvînan gelek cure-nivîsên din tê de cih girtine. Ev hevpeyvînan û nivîs tev di rojname û kovaran mîna Nûdem, Kurdistan Press, Karlstad, Welat û Yeni Politika'yê de hatine weşandin.

Xwendevan her hal wê bizanibin ku xebateke bi vî cureyî di nav kurdan de ne destpêk e. Beriya Firat Cewerî, hin nivîskarên din jî eynî bi vî rengî, nivîsên xwe yê ku di rojname û kovaran de dane weşandin, anîbûn ba hev û kiribûn mîna pirtûk. Wisa dixuye ku xebateke bi vî rengî ne ya dawî ye jî. Lewre ji bo kurdan ji bo nivîsandinê êdî mijarên nû neman, ji ber wê jî nivîskar dest avêtine nivîsên xwe yê weşandî!..

Tiştêkî gelek enteresan bala min kişand. Cewerî bixwe di pêşgotina vê pirtûkê de diyar dike ku: "Hê di destpêka salên 80'ê de min dixwest ez bi nivîskarên kurd re bipeyivim û hevpeyvînan bi wan re mîna pirtûkekê çap bikim. Min di destpêka 1984'an de ji Qanatê Kurdo re nameyek nivîsand û pêşniyaza amadekirina pirtûkeke wilo jê re bir. Wî pêşniyaza min maqûl dît û bi xebateke wilo kêfxweşiya xwe anî zi-

man. Lê ji ber zehmetiya şerdên Sovyetê, min îmkana peyivandina bi wî re nedît, piştî demêkê wî wefat kir. (...)

Min hingî pêşniyaza xwe ji Cegerxwîn re jî biribû, wî jî pêşniyaza min di cih de de dîtibû. Hema di wê navê de Cegerxwîn jî wefat kir. (...) Min pêşniyaza xwe bi nivîskî ji Nûredîn Zaza re şand Swîsreyê. Piştî kurtedemekê bersiva wî hat û pêşniyaza min bi kêfxweşî qebûl kiribû. Lê hê berî ku ez bigihîjim pirsên xwe amade bikim, wî jî ji nava me koç kir.

Ji ber tîrsa ku wê Rewşen Bedir-Xan û Osman Sebrî jî ji nav me koç bikin, min hebekî lez da xwe û ji bo dîtina wan ez di sala 1987'an de çûme Sûriyê. Min Rewşen Bedir-Xan li Baniyê û Osman Sebrî jî li Şamê dît. (...), seredana duwemîn ji min re nebû qismet, ew jî li dû hev çûn."

Gelo ev tîrs û xof kete dilê we jî ku Firat Cewerî bixwaze xwe bigihîne kê an jî xwe carekê digihîne kê, ew ji nav me koç dibe?!

NUR-HAYAT

Hîveron

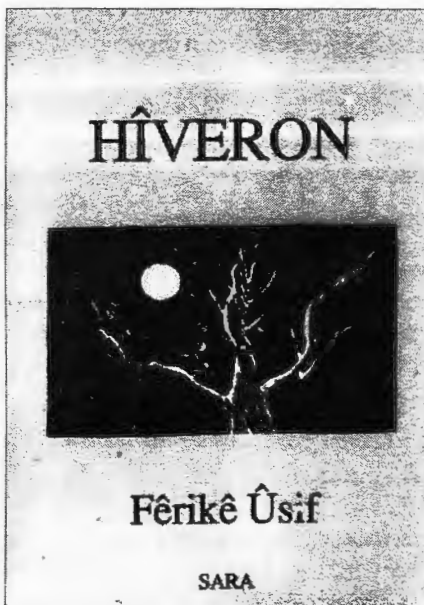
Hîveron, pirtûkek e ku ji 27 helbestên Fêrikê Ûsif pêk hatiye, di sala 1993'yan de li bajarê Stockholmê ji aliyê Weşanxaneyê Sarayê ve hatiye weşandin.

Helbestvanê hêja Fêrikê Ûsif, yekemîn dîwana xwe ya bi navê "Narê", di sala 1977'an de li Êrîvanê çap kiribû. Li gorî daxuyakirina pêşgotina pirtûkê ku Dawê Xanê nivîsiye, ev dîwana Fêrikê Ûsif ya yekemîn "Narê", ji gelek helbestên wî yê şoreşgêrî pêk hatiye.

Di Hîveronê de jî, digel hebûna helbestên evîni, dîsa helbestên welatparêzî û çinayeti li pêş in.

Di vê dîwanê de helbesteke wî ya dirêj bi navê "Xwedîhêz" heye ku bi şeweyekî dastanî hatiye hûnandin. Di vê helbesta xwe de Fêrikê Ûsif, piştî heyînê, belengazbûna mirovekî maldar bi zimanekî vekirî tîne zimên.

Hêjayî gotinê ye ku helbestvanê hêja Fêrikê Ûsif jî wekî Eskerê Boyik, Şekoyê Hesên helbestên xwe bi kurdiyeke şîrîn û li ser şopa Cegerxwîn hûnandine.

Vê binivîse lawo!

JAN DOST

Bavê min tu carî nêzîkî nivîsandinên min nebûye û hîç tiştên ku ez dinivîsim naxwîne, tenê ji bo Mem û Zînê û şîrovekirina wê kêfa xwe dianî û digot: "Wê xelk bixwîne."

Vê dawiyê ew ketiye halekî xerab ji nexweşiyê, ji bêhêzî êdî hew dikare nimêj bike, şevêkê ez li ba wî rûniştibûm û min ber dilê wî dida û digot: "Înşelleh tuyê rehet bibî!" Hema min dît ji nişkê ve berda girî, giriyekî wisa tehl û bi şewat kir û giriyê min jî anî, bi rastî heta niha min giriyê wî

nedîtibû (min kenê wî jî nedîtiye), di nav giriyê xwe re hêsirên xwe damaland û got: "Lawo ezê çawa baş bibim, nimêj li min diçe, nimêj!!" Vê binivîse lawo, vê bike tarîx di heyata min de nimêj li min nebûye qeza. Heftê salî min pênc wext nimêj dikir."

Rast e, bavê min bi qasî ku li nimêja xwe miqayit bû, li xwedîkirina zarokên xwe ne miqayit bû, wî bi sedan daran, bi şofêrên basên Kobanî re şer kiriye û di nîvê rê de ew sekandinê, da ku nimêjê di wexta wê de bike.

Bavê min hêsiyek tenê ji bo Helebê nebarand, xemgîn nebû ji bo penaberîya milyon gelê kurd. Ku di bin daran û teyroka bêrehm de bi şev û rojan dimeşîyan, lê ji bo çend rikat nimêj giriyekî tehl û bişewat kir.

Ne tenê bavê min, bi sedhezaran hene ku wilo difikirin û pirsên xwe

yê şexsî mezintir dibînin ji pîrsa bindestiyê. Ez nabêjim bila dîndarek hay ji dîne xwe tune be, lê di ber dîn û karê rojane de, hinekî bala xwe bide rewşa-milet û doza welat jî.

Ji deftera bîranînan min:

Di sala 1985'an ez nû derbasî Zanîngeha Helebê bûbûm, min di dilê xwe de got: Ez êdî bûme zîlam û rojekê ez û bavê xwe em ketin qirika hev, wî digot: "Ev xelk çi dozê dikin? (Hedefa wî şoreşgêr bûn) em tev misilman in û birayên hev in!!"

Min xwe ediland û got: "Madem em birayê hev in, çima me dikujin?! Bavê min hêrs bû û ber bi min de hat, çend şeqamên (sileyên) tûj li rûyê min dan û got: "Eger rojekê kurd bi ser ketin û ez mirî bim, were bi ser tirba min de bi....."

Dîroknivîsên me bi cureyê çîrokî dinivîsin

Destpêk 8-9

Kurdî ew e ku gava te pirtûkek dît bi kurdî ye, bala te bikişîne. Gava tu bibînî ku ew şîr e, bibêjî ka ew şîr bi kurdî çawa hatiye nivîsandin. Eger ew pirtûka dîrokê be, bibêjî ka ez dîroka xwe nas bikim. A ev e kurdî.

Ez li Ewropayê gelek geriyame, bawer bike gelek caran dilê min diêşiya, rewşên bûn, siyasî bûn, di mala wan de kitêbxane tune bûn. Xalîçe di mala xwe de raxistine, televîzyona herî baş anîne avêtine mala xwe, sarker û her tiştên wan hene, xwarinên baş dixwin, lixwekirinên wan jî pak in. Lê pirtûkek di mala wan de tune. Kurdên Iraqê jî pirtûkê hez dikin. Xeynî wan jî kême.

Problemeke mezin jî heye, ew jî, ji jiyana siyasî tê. Serokê partiyê kurd ên Sûriyeyê pirtûkeke min çap kiribû. Di meydana çapkirinê de gelek xurt bû û karên baş dikir. Wergandibû erebî.

Ez li Moskovayê bûm. Hinek xwendevan hebûn li unîversîteyê, min gote wan: "We kitêba min xwend, ka çawa bû, kêfa we jê re hat?"

"Wele me nexwendiyê"; gotin min. "Çima?", min got, bersiva "Me nekiriye", dan.

Dan xuyakirin ku ji ber ku pirtûk bi destê filan partiyê hatiye çapkirin, eger bikirin pere diçe jê re.

Axir min nivîsandiye, xeynî wî jî, dîroka gelê wî ye. Xwendevan li ser rîya rewşên bîriyê ne. Gere em li ser van tiştan jî bisekinin.

Ziyana gotina "her tiştê me ye, me ew afirandine" çi ye?

● Ev xusûsiyeta demê ye, dem bi wan dide gotin. Li meydana pîrs heye, bersiv tune. Vê çaxê bersiva hêsa (hêsan) ew e wekî her tiştê me be. Tiştê ku di dîrokê de eyan e û kifş e ne em in, wê jî hiltîne. Ev di nava zanyariyê de dema zaroktiyê ye.

Eger em ji aliyê zanyariyê ve lê binihêrin feydeya wê tune. Eger tu wekî zikê birçî têr bikî, feydeya wê heye.

Hemin we behsa partiyên siyasî kir, em jî vê pîrsê ji we bikin. Hûn bi çi çavî li têkiliya navbera rewşên bîr û partiyên siyasî dinihêrin?

● Partî wek organîzasyonên siyasî xizmeta xwe dikin, ji bona mîletan, ne tenê ji bona kurdan. Xizmeta wan ji bona azadiya gel e. Dê-

mek azadiya kultura gel e. Ew xizmeta kulture dikin. Gava tu xizmet dikî, qîmeta rewşên bîran gerek e bizanibî ku ew çawa xizmetkarên kultura gel in. Ne ku tu bînî wan bikî koleyên xwe. Gerek e tu alî wan bikî ku ew zêde xizmetê bikin, di meydana xwe de.

Rewşên bîr tu caran heqê wî tune ji doza gelê xwe, ji eş û jiyana gelê xwe dîr bikeve, bêhay be û bibêje ez rewşên bîrê wî mîletî me. Ez kêmaniyê jî ji rewşên bîrê dibînim eger xwe bi organîzasyonê ve, bi partiyê ve girê bide. Û wekî rewşên bîrê wê partiyê, organîzasyonê bê naskirin.

Çimkî gava her yek xwe bi cihêkî ve girê bide wê çaxê jî hev cuda dibin. Rewşên bîrê warekî serbixwe ye, fireh e û aza ye. Ew xizmeta duwaroja mîletê xwe dike. Eger rewşên bîrê jî hev ketin, kultur bi pêş ve naçe. Partî te-

Kurdî ew e ku gava te pirtûkek dît bi kurdî ye, bala te bikişîne. Gava tu bibînî ku ew şîr e, bibêjî ka ew şîr bi kurdî çawa hatiye nivîsandin... Eger ew pirtûka dîrokê be, bibêjî ka ez dîroka xwe nas bikim. A ev e kurdî.

ref in, derdorên wan hene.

Meydana kulturîyê hê vala ye, civaka rewşên bîriyê hê di nava me de çêbûye. Ev jî problemeke me ye.

Çi bû sedem ku hûn, xwişk û bira tev de di warê çandî û zanistê de cih bigirin?

● Bavê min bû sedem. Ji zaroktiya xwe ve kurdîtiya xwe parastîye û ji 23 saliya xwe ve xizmeta kultura kurdan kiriye. Serokatiya wê kiriye, berî unîversîteyê ewek heye çar sal dixwinin. Ew ji bona kurdan hatibû çekirinê, di sala 1931'ê de.

Wî digot: "Şagirtên min ji min mezintir bûn, wê demê."

Ji sê çar kesên ku bingeha kultura kurdan Sovyetê amade kirine, yek jê jî bavê min e. Di warê çapkirina pirtûkan de jî keda wî heye. Wê çaxê gelek kes dihatine mala me û diçûn. Gelek rewşên bîr dihatin, axaftin çêdibûn. Ê, gava tu karê kulturî bikî, nabe ku zarokên te jî nedin ser rêçika te. Lê bavê min bi zanetî em teşwîk dikirin ku em xizmeta kultura mîletê xwe bikin.

Cemîle zarok bû, diçû dîrsa piyanoyê. Bavê min digote gere tu bibî hostayê muzîka kurdan, kompozîsta muzîka kurdan. Digotê gere tu bi piyanoyê muzîka kurdî çêkî.

Tê bîra min, bavê min fiqê xweş lê dida, wî stranên kurdî lê didan û digot îcar vî miqamî li ser piyanoyê derxe. Cemîle dikir, çenedibû. Digot: "Bavo dernayê, ewê li ser fiqê ye, li ser piyanoyê dernayê."

Bavê min dixeyidî, digotê: "Keçê ev heft qulên vê hene, ev melodî bi vê çêdibe, li ser wê çima çênabe, nizam çend ewkên we hene. Gere çêbibe."

Carinan jî bavê min şîrên xwe dianîn û digot: "Ordîxan destnivîsara te baş e, rind e. A min ne baş e. Ka ji ber bigire." Pê re jî li ser şîrên xwe pê re xeber dida.

Zinê jî, di warê wergêrê de profesyonel e û

çend kitêbên wê jî hene:

Ji neviyên bavê we kesên ku bidine ser vê rêçê wê hebin?

● Bawer dikim wê hebin. Mesela qîza Cemîlê, konservatuar xelas kir. Nika jî doktoraya xwe li ser muzîka kurdî dike. Bi rîya diya xwe diçe.

Zarokên min biçûk in. Qîza min hê biçûk e. Dibêje: Bavo ezê li ser edebiyata kurdî bixwînin. Edebiyata kurdî bi zimanê almanî bidime xuyakirin.

Kurê Ordîxan, bi erebî baş dizanibû, li ser kurdan mijûl dibû. Wefat kir.

Em ne wekî bavê xwe ne. Çimkî ew bavê çar zarokan bû. Ez bavê du zarokan im, bavê keç û kurekî.

Ew qonaxa ku di dema bavê we de dest pê kiribû îro jî didome?

● Na, ew jiyana nema. Ew rewşên bîrê gîşt belav bûn. Wê çaxê, maf û zimanê mîletên biçûk dihatê parastin. Mîletê ermen jî ji me re dilovan bû û dost bû. Piştewanî hebû.

WELAT

Rojnameya Hefteyî
(Haftalık Gazete)

Li ser navê
Zerya Basın ve
Yayınçılık
San. Tic. Ltd. Şti.
(adına)
Xwedî (Sahibi)
CELALETTİN YÖYLER

NAVNİŞAN
Ayhan Işık Sk. No:23/3
Beyoğlu / İSTANBUL
TEL-FAX
(0 212)
251 90 13

Gerinendeyê Weşanê
(Yayın Yönetmeni)
MEHMET GEMSİZ

Heyeta Weşanê
(Yayın Kurulu)
AYNUR BOZKURT
SAMİ TAN
RAHMİ BATUR

Berpîrsê Karên
Nivîsaran
(Yazı İşleri Müdürü)
DÜZGÜN DENİZ

Berpîrsê Saziye
(Müessese Müdürü)
TAHIR ELDEMİR

ÇAPXANE
Yeni Asya Matbaacılık
A.Ş.

BELAVKIRIN
BİRYAY Dağıtım

NÜNERİTTİYEN ME
(Temsilciliklerimiz)
Nimînendeyê Giştî
yê Ewropayê:
Mazhar Günbat
Suriye: Jan Dost
Helim Yûsiv
963-21-960099

Berlin:
Silêman Sîdo
49-30-69002695

Hannover:
Selîm Biçûk
49-5721-81360

Munchen:
Mahmut Gergerli
49-871-670884

Bruksel:
Medenî Ferho
32-02-466037

Stockholm:
Robîn Rewşen
46-8-7510564

Bonn:
Ahmet Baraçkılıç
49 228 66 62 49

Celle:
Wezir Saçık
49 50 52 87 36

Cihê me li ba ked, demokrasî û azadiyê ye

Li Ruhayê şeş radyo û du tv hene. Ji wan radyoyan "Radyo Medya" ku nêzikî derdora "Med-Zehra" û kovara Nûbiharê ye carinan îlahiyên bi kurdî diweşîne. Lê radyoyên din gişt di terza arabesk de ne. Bê mubalaxa li derdora Ruhayê ji sedî 70 li "Radyo Karacadağ" tê guhdarî kirin..

Birêz M. Can Toprak, der barê politikaya weşana radyoya xwe de, hûn dikarin agahî bidine me?

— Xêza weşana me dijber ango muxalîf e. Gelo muxalîfbûna me bi çi awayî ye, divê pêşî em vê sererast bikin. Îro li vî welatî kesên karker, gundî û belengaz gelek tîr perçiqandin, maf û keda wan tê desteserkirin. Muxalîfbûna me jî di vê derê de xwe dide eşkerekirin. Em her gav xwe nêzikî van tebeqeyên bindest dibînin. Em cihê xwe li ba nixrê wekî demokrasî, ked, mafên mirovan û azadiyê dibînin. Li hêla din em xwe li hemberî rejîma ku niha li rastê ye, dibînin. Em van dîtin û ramanan di bernamêyên xwe de bi awayekî zelal diyar dikin...

Sedema avakirina bingehîn a Karacadağ Radyoyê, hûn dikarin ji me re diyar bikin?

Sedema avakirina radyoya me, bi tevahî alternatîfa medyaya derewîn e ku gelek caran jê re dibêjin 'renkli basin' (çapemeniya rengîn) jî.. Îro ji bilî çend rojname û kovaran, piraniya çapemeniyê borezaniya rejîma faşîst û kedxwaran dike, dibe dengê bazirganiya şer û neyarê aştiyê. Dema van yekan dike jî rastiyar ji gelê tirk û kurd vedîşere. Bûyer û qewimînên ne bi dilê wan mîna sê meymûnan; nabînin, nabêjin û nabihîzin, li hemberî vî medyaya qirêj me got li Ruhayê emê dengê muxalîf derînin holê ...

Dijwariyên li ber weşanên radyoyên dijber çi ne?

— Li cografyaya ku em lê dijîn dev ji weşankariyê berdîn, eşkerekirina nasnameyê jî, bi serê xwe astengiyek e. Li welatekî ku xwe eşkerekirin qedexe be, aşî qedexe be, mafên mirovan qedexe bin ji ber ku hûn rojnamevaniyê dikin, werin vî hesabî jî hûn bikin.

Îro em ji aliyê weşanê ve, ji avantajên ku metropolên mîna Stenbolê, İzmir, Edene û Mîrsîn jê îstifade dikin bêpar in. Mesela ji me re gelek zor tê ku em şexsiyetên navdar ji bo bernamêyan binin studyoyê, lê em bi riya telefonê ve yekê dikin. Heta ve gavê gelek şexsiyetên mîna Feqî Huseyin Sağnuç, Nuray Şen, Koma Agirê Jiyan, Grup Kızılırmak, Gurup Yorum, Hozan Ahmet Telli, Yılmaz Odabaşı, Aydın Alp, Ragıp Duran, Er-

tuğrul Kürkcü, Cezmi Ersöz û hwd. bi riya telefonê bûne mêvan. Eger şexsiyetên wiha li studyoyên xwe bikin mêvan wê qiyamet rabe, wê polîs studyoyê dagir bikin, ji xebatkaran bigire, heta mêvanan wê gişkan bixin binçav.

Di bernamêyên muzîkê de navbera we û zimanê kurdî çawa ye?

— Muzîkên me ji sedî 10-15 bi kurdî ne, mixabin dema em vê yekê dibêjin em ji xwe şerm dikin. Li welatekî ku zimanê wî yê zikmakî ji sedî 90 qedetî ku di qiyaseke bi vî rengî li ber xwe dike, lê di sa jî piştî zimanê tirkî zimanê kurdî di rîza xwe ya duyemîn de cihê xwe girtiye. Ji ber ramana xwe ya "biratiya gelan" em bi 23 zimanan muzîkê didin weşandin. Ev jî bi cerkezî, çeçenî, erebî, gilizî, fransîzî, almanî, yewnanî, sîberîkî û îbraniyî û hwd.

Cara dawî RTÜK (Lijneya Bilind a Radyo û TV'yê) 7 roj cezayê girtinê li we bîr. Cezayên bi vî awayî wê di pêserojê de re li ber we bigirin gelo?

— Wekî ku tê zanîn RTÜK ji generalên teqawût, burokrat û nûnerên partiyên siyasî pêk tê. De werin bifikirin, saziyê ku ji faşîstan pêk were, wê bi çi awayî biryarên bealî û demokrat bistîne. Li hêrêma şer nûnerên RTÜK'ê hêla emê jî yetê ne. Emniyet stranên li gorî xwe di nixrê, werdigerîne! Werger ji sedî 70 berevajî ye. Hîn dîv-mûvan pê ve dike û dişîne RTÜK'ê.

Di navbera 23-29'ê kewçêrê de me 7 roj cezayê girtinê stand. Li dijî van biryar û kirinan emê tu car gavên xwe bi paş ve neavêjin, cezayê bêheq û bêhiqûq ku dane me şewqa me ya xebatê naşikîne, berevajî cezayên bi vî awayî me bêhtir bi hêrs û bi azîm dikin.

Girtina me ya 7 rojan jî bi vî awayî bû. Strana "Haynikna" ku ji hêla Koma Amed ve di kasetaya Kızılırmakê de tê strandin, li gorî wergera Emniyeta Ruhayê, RTÜK biryar da ku di vê stranê de mustehcenî (bêehlaqî) heye. Piştî re strana Hoza Şemdin "Şer e Şer e" di sa bi awayekî ne rast dane wergerandin, wê gavê jî RTÜK'ê sîncê "Haynikna" û "Şer e Şer e" bi hev re girê dan û "Li gorî maddeya 3985 benda "a" hewldanên parçekirina welatê xerakirina ehlaqa malbatîyê û hatîna tanbarkirin.

Bi vî awayî di navbera 23-29 kewçêrê de me 7 roj cezayê girtinê stand. Li dijî van biryar û kirinan emê tu car gavên xwe bi paş ve neavêjin, cezayê bêheq û bêhiqûq ku dane me şewqa me ya xebatê naşikîne, berevajî cezayên bi vî awayî me bêhtir bi hêrs û bi azîm dikin.

Piştî pêvajoyê, roja girtinê 50 polîsên ji anti-terorê û ji maseya çapemeniyê avêtin ser studyoyên me û biryar teblîx kirin. Roja din me li ser navê radyoyê îstifa "Ji bo aştiyê milyonek îmze" li Ruhayê hilgirt ser xwe. Wê demê weşana me sekimîbû, lê em li Radyoyê bûn. Polîs wê gavê ji bo vê kampanyayê avêt ser radyoyê; 2 mêvan, 2 xwendevan, 5 jî xebatkaran radyoyê xistin binçav û deriyê radyoyê jî mor kirin. Di nav kesên binçavkirî de ez jî hebûm. Li wê derê jî hêza me hate kirin. Her tim digotin "Aştîya çî, hûn bêdestûr îmzeyan berhev dikin" Roja din em derxistin dadgehê û em hatin berdan.

Dest danîn ser du hezar îmze û hezar jî kaxîzên vala ku cihê du hezar îmzeyan tê de heye. Piştî van bûyeran li Enqereyê me serî li RTÜK'ê da, me got ev biryarên ku we dane bingeha wan a hiqûqî tune ye, wergerên ku hatine kirin bi qestî û berevajî ne. Me xwest ku ev biryar careke din di ber çavan re were derbaskirin. Gotin "Emê pê re eleqedar bibin". Lê heta ve gavê me tu encamên erênî negirtin. Ji ber vê yekê jî me li RTÜK'ê doz vekir. Ebûqatên me ji bo ku ji RTÜK'ê were standin 50 milyon madî 100, milyon manewî, bi giştî 150 milyon TL doza tazminatê vekirin. Ez bi riya Azadiya Welat bangekê li NÇM'ê jî dikim ku ew jî dozê vekin, ji ber ku stranên ku tene texrîfkirin û berevajîkirin stranên berhemên wan in...

Hûn dikarin Karacadağ Radyo û radyoyên dinên li Ruhayê muqayese bikin?

— Li Ruhayê radyoyeke ku bi terza me weşanê dike tune ye. Şeş radyo û 2 TV'yên bi navê "Güneydoğu TV" û "ŞRT" (Şanlı Urfa Radyo Televizyon) hene. Ji wan radyoyan "Radyo Medya" ku nêzikî derdora "MED-ZEHRA" û kovara Nûbiharê ye, carinan îlahiyên bi kurdî diweşîne. Lê radyoyên din gişt di terza arabesk de ne. Em dikarin ji wan re bibêjin "Qutikên muzîkê". Hûn reytinga me ji meraq dikin? Bê mubalaxa li derdora Ruhayê ji sedî 70, li "Radyo Karacadağ" tê guhdarî kirin..

HEVPEYVÎN: SALIHÊ KEVIRBIRÎ